1956
Polska–Węgry
Historia i pamięć

1956
Lengyelország–Magyarország
Történelem és emlékezet

1956
Poland–Hungary
History and Remembrance

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

NEB
NEMZETI EMLÉKEZET BIZOTTSÁGA

Balassi Intézet
Varsói Magyar Kulturális Intézet

1956
POLACY I WĘGRZY RAZEM PAMIĘTAMY
MAGYAROK ÉS LENGYELEK EGYÜTT EMLÉKEZÜNK

ROK KULTURY **WĘGIERSKIEJ**
2016/2017

wystawa przygotowana przez
Instytut Pamięci Narodowej – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Biuro Edukacji Publicznej (Polska)
Komitet Pamięci Narodowej (Węgry)
Węgierski Instytut Kultury w Warszawie

a kiállítást készítette
Nemzeti Emlékezet Intézete – a Lengyel Nemzet Sérelmére Elkövetett Bűntettek Felkutatására Létrehozott Bizottság, Köznevelési Iroda, Lengyelország
Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Magyarország
Magyar Kulturális Intézet, Varsó

exhibition prepared by
the Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation, Public Education Office (Poland)
the Committee of National Remembrance (Hungary)
the Hungarian Cultural Institute, Warsaw

---

koncepcja | koncepció | concept
Paweł Sasanka, János Tischler, Zsolt Horváth

autorzy | szerzők | authors
Barbara Bank, Katalin Bognár, Martin Gulyás, Zsolt Horváth, Sergiusz Kazimierczuk, Gáspár Keresztes, Anita M. Madarász,
Anna Piekarska, Paweł Rokicki, Paweł Sasanka, István Simon, János Tischler

konsultacja naukowa | tudományos tanácsadók | historical consultation
Łukasz Kamiński, Réka Kiss

recenzent merytoryczny | szakmai lektor | historical reviewer
Paweł Machcewicz

tłumaczenie na język angielski | fordítás angol nyelvre | translation into English
Jerzy Giebułtowski, Anna Brzostowska

tłumaczenie na język polski | fordítás lengyel nyelvre | translation into Polish
Agnieszka Barszczewska

tłumaczenie na język węgierski | fordítás magyar nyelvre | translation into Hungarian
Gábor Lagzi

projekt graficzny | grafikai tervezés | art design
Jarosław Kłaput/Kłaput Project

recenzent graficzny | grafikai szakértő | graphics reviewer
Milena Romanowska

redakcja | szerkesztette | editing
Piotr Chojnacki, Magdalena Jagielska

opracowanie map | térképek | maps
Jarosław Kłaput/Kłaput Project, Béla Nagy

korekta zdjęć | picture editor
Jarosław Kłaput/Kłaput Project

produkcja | képszerkesztő | production
Legra Sp. z o.o.

Na wystawie zostały wykorzystane zdjęcia i materiały ze zbiorów:

Polska
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Agencja BE&W, Agencja „East News", Archiwum Akt Nowych, Europejskie Centrum Solidarności, Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Polska Agencja Fotografów FORUM, Polska Agencja Prasowa, Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych, zbiory Stanisława Cieślaka, Andrzeja Sochackiego, Władysława Żeleńskiego

Węgry
Archiwum Fotograficzne Węgierskiej Agencji Telegraficznej/Fundusz Wsparcia Usług Medialnych i Zarządzania Majątkiem (MTI/MTVA), Archiwum Historii Wojskowości/Instytut i Muzeum Historii Wojskowości, Biblioteka Zgromadzenia Narodowego Węgier, Fortepan – archiwum fotograficzne online, Węgierskie Muzeum Narodowe w Budapeszcie, zbiory Ákosa Engelmayera, Józsefa Simona

Austria
Erich Lessing Culture & Fine Arts Archive
Realizację wystawy wsparło Węgierskie Muzeum Narodowe w Budapeszcie

A kiállításon bemutatott képek és anyagok az alábbi gyűjteményekből származnak:

Lengyelország
a Lengyel Népi Mozgalom Történeti Múzeuma, BE&W Ügynökség, „East News" Ügynökség, Dokumentum- és Játékfilmkészítő Vállalat(WFDiF), FORUM Lengyel Fényképészek Ügynöksége (FORUM), Lengyel Távirati Iroda (PAP), Nemzeti Digitális Archívum (NAC), Nemzeti Emlékezet Intézete Archívuma (IPN), Nemzeti Múzeum, Varsó, Warmia és Mazúria Múzeuma, Olsztyn, Stefan Wyszyński Bíboros Primási Intézete, Szolidaritás Európai Központja (ECS), Újkori Iratok Levéltára (AAN), valamint Stanisław Cieślak, Andrzej Sochacki és Władysław Żeleński gyűjteménye

Magyarország
Fortepan – online fotóarchívum, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltára (Hadtörténelmi Levéltár), Magyar Nemzeti Múzeum, Magyar Távirati Iroda Fotóarchívuma/Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTI/MTVA), Országgyűlési Könyvtár, valamint Engelmayer Ákos és Simon József gyűjteménye

Ausztria
Erich Lessing Culture & Fine Arts Archive
A kiállítás megvalósítását a Magyar Nemzeti Múzeum támogatta.

The exhibition uses pictures and materials from the collections of:

Poland
Archive of Institute of National Remembrance (IPN), BE&W Photo Agency, Documentary and Feature Film Studios (WFDiF), East News Photo Agency, European Solidarity Centre (ECS), FORUM Polish Photography Agency (FORUM), Museum of History of Polish Peasant Movement, Museum of Warmia and Masuria in Olsztyn, National Digital Archives (NAC), National Museum in Warsaw, Primate's Institute of Stefan Cardinal Wyszyński, State Archives of New Records (AAN), Stanisław Cieślak, Andrzej Sochacki, and Władysław Żeleński

Hungary
Fortepan – online photo archive, Hungarian National Museum in Budapest, Hungarian Telegraphic Office/Media Service Support and Asset Management Fund (MTI/MTVA), Library of Parliament, Military History Archives/Institute and Museum of Military History, and Ákos Engelmayer, József Simon

Austria
Erich Lessing Culture & Fine Arts Archive
The realization of the exhibition was supported by the Hungarian National Museum in Budapest

Wstęp

Losy Polaków i Węgrów splatały się ze sobą wielokrotnie, szczególnie w ostatnich dwu stuleciach. W sposób wyjątkowy ukazały wspólnotę tych narodów wydarzenia roku 1956. Najpierw w czerwcu przeciwko komunistycznemu zniewoleniu zbuntowali się mieszkańcy Poznania. Ich protest został krwawo stłumiony, nie powstrzymało to jednak fali żądań – ludzie chcieli rzeczywistych zmian. W sierpniu na Jasnej Górze około miliona Polaków, odnawiając historyczne śluby narodu, manifestowało swoje przywiązanie do zwalczanych przez dyktaturę wartości chrześcijańskich. Do kulminacji doszło w październiku: zmiany personalne dokonane w kierownictwie polskiej partii komunistycznej, na które początkowo wrogo patrzyli sowieccy przywódcy, wzbudziły wielkie nadzieje w społeczeństwie.

Wieczorem 22 października 1956 r. studenci w Budapeszcie ogłosili demonstrację solidaryzującą się z przemianami w Polsce. Na pokojowy ruch z 23 października, który w żywiołowy sposób wyrażał pragnienie wolności i spełnienia najistotniejszych postulatów demokratycznych i narodowych węgierskiego społeczeństwa, władza komunistyczna odpowiedziała przemocą. Jeszcze tego samego dnia rozpoczęły się starcia zbrojne, a nad ranem na ulicach Budapesztu pojawiły się sowieckie czołgi. Powstańcy podjęli, z powodzeniem, walkę. Wydarzenia te, które na świecie stały się znane jako rewolucja węgierska, okazały się najbardziej radykalnym buntem przeciwko sowieckiemu reżimowi w historii naszego regionu.

Kres nadziejom wywołanym początkowymi sukcesami 4 listopada położyła druga zbrojna interwencja Sowietów. Mimo bohaterskiego oporu węgierskich powstańców dysponujące ogromną przewagą wojska sowieckie krwawo stłumiły rewolucję.

Dramatyczne wydarzenia na Węgrzech wywołały falę aktów solidarności w Polsce. W całym kraju odbywały się manifestacje i wiece poparcia, zbierano pieniądze, żywność i lekarstwa, organizowano akcje oddawania krwi dla rannych. Chociaż Polakom i Węgrom nie udało się w 1956 r. odzyskać wolności, pokazali oni jednak całemu światu, że komunistyczne dyktatury nie są w stanie zdławić jej pragnienia.

Gdy patrzymy na wydarzenia sprzed sześćdziesięciu lat i oddajemy hołd ich bohaterom, musimy znowu zadać pytanie, co oznaczał rok 1956 w historii naszych narodów, Europy i świata. Wspólne doświadczenia Polaków i Węgrów nie są zamkniętym rozdziałem historii, są one wciąż żywym dziedzictwem, którego fundament stanowią wolność i solidarność. To przekonanie skłoniło nas do wspólnego przygotowania obchodów rocznicowych, których hasło brzmi: „1956. Polacy i Węgrzy – razem pamiętamy". Jednym z najważniejszych elementów uroczystości jest wystawa, której katalog trzymają Państwo w ręku. Pamiętajmy razem o wydarzeniach roku 1956, także po to, byśmy wspólnie byli wolni i byśmy w ten sposób mogli wyrazić naszą wzajemną solidarność.

dr Łukasz Kamiński – prezes Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa

dr Réka Földváryné Kiss – przewodnicząca Komitetu Pamięci Narodowej, Budapeszt

dr János Tischler – dyrektor Węgierskiego Instytut Kultury w Warszawie

Előszó

A lengyelek és a magyarok sorsa sokszor egybefonódott a történelem folyamán, különösen az utóbbi két évszázadban. Egyedülálló módon világítottak rá erre a sorsközösségre az 1956-os esztendő eseményei. Előbb júniusban lázadt fel Poznań népe a lengyelekre kényszerített kommunista elnyomás ellen. A hatalom ugyan vérbe fojtotta a tiltakozást, de nem tudott gátat vetni a változásokra irányuló követelések hullámának. Augusztusban a Jasna Górán, a częstochowai pálos kolostor Mária-kegyhelyén, közel egymillió lengyel újította meg a nemzet történelmi esküjét, így nyilvánítva ki ragaszkodását a diktatúra által megsemmisíteni kívánt értékekhez. A csúcspontot az októberi események jelentették: a lengyel kommunista párt vezetésében végrehajtott személycserék, amelyekre a szovjet vezetés kezdetben ellenségesen tekintett, nagy reményeket keltettek.

1956. október 22-én este a budapesti egyetemisták a lengyel változásokkal szolidaritást vállaló tüntetést hirdettek meg. Az október 23-ai békés megmozdulásra, amely a magyar társadalom elemi szabadságvágyának, legfontosabb demokratikus és nemzeti követeléseinek adott hangot, a kommunista hatalom erőszakkal válaszolt. Még aznap este fegyveres harcok kezdődtek, hajnalban pedig szovjet páncélosok jelentek meg Budapest utcáin, amelyekkel szemben felkelők vették fel – sikeresen – a küzdelmet. A világszerte magyar forradalomként ismertté vált eseménysorozat a szovjet rendszerrel szembeni legradikálisabb lázadás volt a térség történetében.

A kezdeti sikerek táplálta reményeknek a november 4-ei második szovjet katonai beavatkozás vetett véget. A magyar szabadságharcosok hiába küzdöttek hősiesen, a hatalmas túlerőben lévő szovjet csapatok vérbe fojtották a felkelést.

A Magyarországon zajló drámai események széles körű és tömeges szolidaritási hullámot indítottak el lengyel földön. Tüntetéseket és támogató gyűléseket tartottak országszerte, pénzt, élelmet és gyógyszereket gyűjtöttek, véradási akciót szerveztek a sebesültek számára. Mindennek valós és szimbolikus jelentősége egyaránt meghatározó volt. Bár 1956-ban sem a lengyeleknek, sem a magyaroknak nem sikerült kivívniuk szabadságukat, az egész világ számára megmutatták, hogy a kommunista diktatúra nem képes elfojtani a szabadságvágyat.

Hatvan év távlatából visszatekintve az eseményekre, miközben fejet hajtunk a hősök előtt, újra fel kell tennünk a kérdést: mit jelentett az 1956-os esztendő a két nemzet, Európa és a világ történelmében? A két nép közös tapasztalata több, mint egy lezárt történeti fejezet, mindmáig élő örökségünk, amelynek alapja a szabadság és a szolidaritás. Ez a meggyőződés késztetett minket arra, hogy közösen alakítsuk ki az évfordulós megemlékezések sorozatát, amelynek jelmondata: „1956. Magyarok és lengyelek – együtt emlékezünk." Az ünnepi programok egyik legfontosabb eseménye ez a kiállítás, amelynek katalógusát most kezükbe vehetik az érdeklődők. Emlékezzünk együtt, azért is, hogy közösen legyünk szabadok, és így fejezhessük ki egymás iránti szolidaritásunkat.

Dr. Földváryné Kiss Réka, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának elnöke (Budapest)

Dr. Łukasz Kamiński, a Nemzeti Emlékezet Intézetének elnöke (Varsó)

Dr. Tischler János, a varsói Magyar Kulturális Intézet igazgatója

Introduction

The history of the Poles and the Hungarians has intertwined a number of times, particularly during the last two hundred years. The events of 1956 demonstrated the feeling of community between the two nations in an exceptional way. First, in June the inhabitants of Poznań rebelled against the communist oppression. Their protest was brutally suppressed, but that did not stop the wave of demands — the people wanted real changes. In August at the Jasna Góra Monastery about a million Poles renewed the historical vows of the Polish nation, thus manifesting their attachment to Christian values, which the dictatorship was fighting against. The culmination came in October, when the changes in the composition of the Polish communist party leadership, to which Soviet leaders responded with initial hostility, inspired great hopes in the Polish society.

In the evening of 22 October 1956 students in Budapest announced a demonstration in support of the changes in Poland. The communist regime responded with violence to the peaceful movement of 23 October, which spontaneously expressed the yearning for freedom and satisfaction of the most vital democratic and national postulates of Hungarian society. Armed clashes began as soon as on the same day, and the next day at dawn Soviet tanks appeared on Budapest streets. The insurgents fought back, and with success. Those events, which came to be known as the Hungarian Revolution, proved the most radical rebellion against the Soviet regime in the history of our region.

The end to the hopes inspired by the initial successes came on 4 November with the second Soviet intervention. Despite their heroic resistance the Hungarian insurgents were heavily outnumbered by the Soviet troops, which brutally suppressed the revolution.

The dramatic events in Hungary caused a wave of acts of solidarity in Poland. Demonstrations and rallies in support of the Hungarians were held in all parts of the country along with collections of money, food, medicine, and campaigns to give blood for the wounded. Even though neither Poles nor Hungarians managed to regain their freedom in 1956, they showed the whole world that the communist dictatorships could not quell their thirst for it.

When we look at the events, which took place six decades ago and we honour their heroes, we should ask ourselves again what the year 1956 meant in the history of our nations, Europe, and the world. The shared experiences of Poles and Hungarians are not a closed chapter of history, but a heritage that is still alive, the foundations of which are freedom and solidarity. This conviction incited us to jointly prepare the celebrations of the anniversary of those events, their motto: "1956. Poles and Hungarians — Remembering Together." One of the most important elements of the celebrations is this exhibition, whose catalogue is now in your hands. We remember the events of 1956 together, also for us to be free together and express our mutual solidarity.

Doctor Łukasz Kamiński — Chairman of the Institute of National Remembrance, Warsaw

Doctor Réka Földváryné Kiss — Chairwoman of the Committee of National Remembrance, Budapest

Doctor János Tischler — Director of the Balassi Institute-Hungarian Cultural Institute in Warsaw

Obóz w Nagycenk należał do największych z kilkudziesięciu obozów internowania polskich żołnierzy na Węgrzech. Godła Polski i Węgier w obozie stały się symbolem braterstwa obu narodów w chwili próby, 5 IV 1940 r.

A nagycenki volt az egyik legnagyobb lengyel katonai internálótábor Magyarország területén. A táborban található magyar és lengyel címer a két nemzet elkötelezett barátságának jelképévé vált a próbatétel idején. 1940. április 5.

The camp in Nagycenk was one of the largest of the several dozen internment camps for Polish soldiers in Hungary. The Polish and Hungarian national emblems in the camp became a symbol of the two nations' brotherhood in time of trial, 5 April 1940.

Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

Polacy i Węgrzy są złączeni wielowiekową przyjaźnią, która wyróżnia ich na tle innych narodów środkowoeuropejskich. W czasie II wojny światowej więź łącząca oba narody znalazła odzwierciedlenie w pomocy, jaką od Węgier – sojusznika niemieckiej III Rzeszy – otrzymali Polacy po 17 IX 1939 r. i upadku Rzeczypospolitej. Nad Dunajem znalazło schronienie i serdeczne przyjęcie ze strony węgierskich władz i społeczeństwa około 140 tys. polskich uchodźców. Po zakończeniu wojny w 1945 r., choć Polska należała do zwycięskiej koalicji, a Węgry do pokonanych, oba kraje, wraz z niemal całą Europą Środkowo-Wschodnią, czekał podobny los: stały się łupem wojennym Związku Sowieckiego i aż do 1989 r. częścią imperium zbudowanego przez Stalina.

Po wojnie proces przejęcia przez komunistów władzy w obu krajach był odmienny, ale rezultat ten sam. W związku z zaostrzeniem zimnej wojny i ryzykiem wybuchu wojny globalnej Związek Sowiecki dążył do narzucenia podporządkowanym krajom wzorowanego na własnym modelu politycznego, społecznego i gospodarczego. Łatwiejsze okazało się to w przypadku pokonanych w wojnie Węgier. Zapewne dlatego dyktatura w sowieckim stylu nad Dunajem była bardziej krwiożercza niż w Polsce. Losy obu krajów nierozerwalnie splotły się ze sobą jesienią 1956 r., gdy wydarzenia w Polsce wpłynęły na sytuację na Węgrzech, a Polacy na wieść o dramacie, który stał się udziałem Węgrów, zdali egzamin z solidarności. Właśnie przypomnieniu dramatycznej wspólnej historii obu narodów w 1956 r. poświęcona jest ta wystawa.

A magyarokat és a lengyeleket több évszázados barátság köti össze, ami különleges jelenség a közép-európai nemzetek között. A második világháború alatt a két nemzetet összefűző kötelék abban a segítségben mutatkozott meg, amit Magyarország, a német Harmadik Birodalom szövetségese nyújtott a lengyeleknek az 1939. szeptember 17-i összeomlást követően. A magyar kormányzat és a társadalom szívélyes fogadtatásban részesítette a közel 140 ezer lengyel menekültet, akik igazi menedékre leltek a Duna mentén. Noha a háborút Lengyelország a győztes koalíció tagjaként, míg Magyarország a vesztesek sorában fejezte be, 1945 után mindkét állam ugyanabban a sorsban osztozott, mint csaknem egész Kelet-Közép-Európa: a térség a Szovjetunió hadizsákmánya lett, és egészen 1989-ig a Sztálin által felépített birodalom részét képezte.

A háborút követően a kommunista hatalomátvétel e két országban különböző forgatókönyv szerint zajlott le, de az eredmény ugyanaz volt. A hidegháború kiéleződésével és egy globális háború kirobbanásának fokozódó veszélyével párhuzamosan a Szovjetunió arra törekedett, hogy az alávetett országok az általa megvalósított politikai, társadalmi és gazdasági modellt vegyék át. Ez egyszerűbbnek bizonyult a háborúban legyőzött Magyarország esetében. Minden bizonnyal emiatt volt a szovjet típusú diktatúra sokkal vérszomjasabb a Duna mentén, mint a Visztula partjainál. A két nemzet sorsa 1956 őszén elszakíthatatlanul összefonódott, amikor is a lengyelországi események katalizátorként hatottak a magyar fejleményekre, a lengyelek pedig a magyarországi drámai helyzet hírére tanúbizonyságot tettek szolidaritásukról. Ez a kiállítás a magyarok és a lengyelek eme megrendítő 1956-os közös történetét eleveníti fel.

Poles and Hungarians have for centuries been bound together by friendship, which makes them stand out against other Central European nations. During the Second World War the bond between the two nations found its reflection in the friendly hand that Hungary – the Third Reich's ally – extended to Poles after 17 September 1939 and the defeat of the Second Republic of Poland. Approximately 140,000 Polish refugees found shelter and a warm welcome on the River Danube on the part of both the Hungarian authorities and Hungarian society. Although Poland was a member of the victorious coalition and Hungary was one of the defeated states, after the end of the war in 1945 the two countries were doomed to a similar fate, along with almost the entirety of Central-Eastern Europe: they became the Soviet Union's war booty and until 1989 remained a part of the empire built by Stalin.

After the war the process of the communist takeover of power in the two countries was different, but the result was the same. With the intensification of the Cold War and the risk of the outbreak of a global war, the Soviet Union's objective was to impose on its satellite states a regime modelled on its own political, social, and economic system. It proved easier with regard to the defeated Hungary. That was probably why the Soviet-style dictatorship on the River Danube was more bloodthirsty than in Poland. The fate of the two countries became inextricably connected in the autumn of 1956, when the events in Poland affected the situation in Hungary, and Poles proved their solidarity when they learned about the dramatic events in Hungary. The objective of this exhibition is precisely to remind visitors of the dramatic history shared by the two nations in 1956.

Wznoszony na gruzach przedwojennego centrum miasta Pałac Kultury i Nauki trwale zdominował panoramę Warszawy i stał się symbolem zniewolenia Polski przez Stalina po II wojnie światowej. Ogromna budowla budziła od początku niechęć, strach i grozę mieszkańców miasta. Dzieciom i cudzoziemcom często kojarzyła się ze świątynią. Niebezpodstawnie – była świadectwem potęgi ideologii komunistycznej nad Wisłą. Na zdjęciu pałac w budowie.

A háború előtti városközpont romjain emelt Kultúra és Tudomány Palotája tartósan uralta a varsói látképet, és a második világháború után Sztálin által alávetett Lengyelországot testesítette meg. A hatalmas építmény kezdettől fogva idegenkedést, félelmet és a fenyegetettség érzését váltotta ki a főváros lakosaiból, a gyerekek és a külföldiek pedig gyakran templomnak hitték. Nem minden alap nélkül – a kommunista ideológia hatalmának megnyilvánulása volt a Visztula mentén. A fényképen a palota építése látható.

Erected on the rubble of the pre-war city centre, the Palace of Culture and Science permanently dominated the Warsaw skyline and became a symbol of Poland's post-war enslavement by Stalin. From its beginning the enormous building inspired aversion, fear, and horror among Varsovians. Children and foreigners often likened it to a temple. Indeed, it was a manifestation of the power of communist ideology on the River Vistula. The picture shows the Palace under construction. Władysław Sławny/FORUM

Projekt konstytucji PRL opiniował osobiście Stalin, którego uwagi na wersję polską przeniósł przywódca partii komunistycznej w Polsce Bolesław Bierut, przedstawiając jako własne. Wstydliwa tajemnica, świadcząca o półkolonialnej zależności Polski od Związku Sowieckiego, wyszła na jaw dopiero po upadku systemu komunistycznego w Polsce.

A Lengyel Népköztársaság alkotmányának tervezetét személyesen Sztálin véleményezte, orosz nyelvű megjegyzéseit a lengyel kommunista pártvezető, Bolesław Bierut írta át saját gondolataiként az eredeti példányba. A szégyenteljes titok, amely Lengyelország Szovjetunióval szembeni félgyarmati helyzetének tanúbizonysága, csak a rendszer bukását követően derült ki.

The project of the constitution of the People's Republic of Poland (*Polska Republika Ludowa*, PRL) was personally reviewed by Joseph Stalin. His remarks were rewritten onto the Polish language version by leader of the communist party in Poland Bolesław Bierut, who presented them as his own. That shameful secret, which reflected the semi-colonial dependency of Poland on the Soviet Union, was not revealed until after the fall of communism in Poland. AAN

Mroczna historia stalinizmu to tysiące ofiar terroru chowane po kryjomu, by ukryć ślady zbrodni i zatrzeć pamięć ludzi. Żołnierze zbrojnego podziemia niepodległościowego w Polsce nie mieli żadnych szans: w czasie kilkuletnich walk poległo ich ponad 8600, kilka tysięcy zostało zamordowanych w czasie obław, pacyfikacji wsi, w czasie śledztw, w wyniku bezprawnych wyroków sądowych. Na zdjęciu zabici partyzanci oddziału por. Wacława Grabowskiego „Puszczyka" z 16. Okręgu Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, ostatniego oddziału podziemia niepodległościowego na Mazowszu, lipiec 1953 r.

A sztálinizmus történetének sötét oldala a terror sok ezernyi áldozata, akiket titokban hantoltak el, hogy így leplezzék a bűntett nyomait, és eltöröljék az emléküket. A lengyel függetlenségért küzdő földalatti fegyveres mozgalom katonáinak esélyük sem volt: az évekig húzódó harcban több mint 8600-an estek el, újabb ezreket pedig a nyomukban indított hajtóvadászatok, a falvak pacifikálása vagy a nyomozások során gyilkoltak meg, míg másokat törvénytelen bírósági ítéletek alapján végeztek ki. Wacław Grabowski „Puszczyk" hadnagy csapatának megölt partizánjai a Nemzeti Katonai Egyesülés nevű szervezet 16. körzetéből. Ez az alakulat volt az utolsó függetlenségpárti fegyveres erő Mazóvia területén. 1953. július.

The dark history of Stalinism was thousands of victims of terror buried in secret in order to erase their memory and conceal the crimes. Soldiers of the Polish pro-independence underground had no chance: during the several years of fighting more than 8,600 of them were killed in roundups, during pacifications of villages, during investigations, and as a result of unlawful court sentences. The killed partisans in the photograph fought in Lieutenant Wacław Grabowski 'Puszczyk's detachment from the 16th District of the National Military Union *(Narodowe Zjednoczenie Wojskowe)*, the last detachment of the pro-independence resistance in Masovia, July 1953. IPN

Oddolny sprzeciw Polaków wobec sowietyzacji miał charakter czynny (do 1947 r.) i bierny, o charakterze społeczno-kulturowym. Wynikał on z silnej pozycji Kościoła katolickiego i potencjału nastrojów antyrosyjskich i antysowieckich – rezultatu polskich doświadczeń historycznych. Do momentu złamania legalnej opozycji społeczeństwo pokładało wielkie nadzieje w Polskim Stronnictwie Ludowym i jego przywódcy – Stanisławie Mikołajczyku (wcześniej premierze rządu emigracyjnego), który wrócił do kraju. Na zdjęciu powitanie w Poznaniu, 5 VII 1945 r.

A lengyelországi szovjetizálás zsigeri elutasítása aktív (1947-ig) és passzív formát öltött. Ez utóbbi társadalmi-kulturális jellegű volt, ami a katolikus egyház meghatározó szerepéből és az évszázados lengyel történelmi tapasztalatokból fakadó orosz-, illetve szovjetellenes indulatokból következett. A legális politikai ellenzék megtöréséig a társadalom nagy reményeket fűzött a Lengyel Néppárthoz és annak vezetőjéhez, Stanisław Mikołajczykhoz, aki korábban az emigráns lengyel kormány vezetője volt, de visszatért hazájába. Mikołajczyk fogadása Poznańban, 1945. július 5.

The grassroots Polish opposition to Sovietisation had both an active character (until 1947) and a passive, social-cultural one. It stemmed from the strong position of the Catholic Church and the potential for anti-Russian and anti-Soviet sentiments resulting from Polish history. Until the destruction of the legal opposition, society placed great hopes in the Polish People's Party (*Polskie Stronnictwo Ludowe*, PSL) and its leader, Stanisław Mikołajczyk (former Prime Minister of the Polish government in exile), who returned to the country. Photograph shows Mikołajczyk's welcome to Poznań, 5 July 1945. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego | A Lengyel Népi Mozgalom Történeti Múzeuma | Museum of the History of the Polish Peasant Movement

Pomnik Stalina na Węgrzech stanął w 1951 r. w pobliżu zniszczonego kościoła katolickiego. Dzieło autorstwa Sándora Mikusa wraz z cokołem mierzyło 18 m wysokości. W uroczystości odsłonięcia uczestniczyło 80 tys. osób. Wokół pomnika rozciągał się szeroki plac, symboliczne miejsce parad wojskowych i pochodów pierwszomajowych. Fotografia przedstawia zgromadzenie żałobne zorganizowane po śmierci Stalina, 9 III 1953 r.

Sztálin magyarországi szobrát – egy lerombolt katolikus templom közelében – 1951 decemberében állították fel. Mikus Sándor alkotása talapzatával együtt 18 méter magas volt. Az avatási ünnepségen 80 ezer ember vett részt. A szobrot tágas tér vette körül, amely a katonai parádék és a május 1-jei felvonulások szimbolikus helyszíne volt. A képen a Sztálin halálát követő 1953. március 9-i gyásznagygyűlés látható.

Designed by Sándor Mikus, the statue of Stalin erected in Hungary in 1951 near a destroyed Catholic church was 18 metres high including the pedestal. The unveiling ceremony was attended by 80,000 people. The extensive square around the monument was a symbolic site of military and May-Day parades. The picture shows a crowd mourning Stalin on 9 March 1953. Dániel Kéri/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Kéri Dániel/Magyar Nemzeti Múzeum | Dániel Kéri/ Hungarian National Museum, Budapest

---

Firmowana nazwiskiem przywódcy węgierskiej partii komunistycznej Mátyása Rákosiego stalinowska dyktatura z pomocą policji politycznej, zwanej „pięścią partii", kontrolowała i terroryzowała ludność. Na zdjęciu Mátyás Rákosi na polu pszenicy.

A kommunista párt vezetőjének, Rákosi Mátyásnak a nevével fémjelezhető sztálinista diktatúra a „párt öklének" nevezett politikai rendőrség segítségével tartotta ellenőrzés és terror alatt a lakosságot. Rákosi Mátyás a búzaföldön.

The Stalinist dictatorship, which had the face of Hungarian communist party leader Mátyás Rákosi, used the political police, known as 'the party's fist', to control and terrorise the population. The photograph shows Mátyás Rákosi in a field of wheat. Tibor Bass/ Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Bass Tibor/Magyar Nemzeti Múzeum | Tibor Bass/Hungarian National Museum, Budapest

---

Terror stał się codziennością. Do najbardziej rażących zbrodni doszło po roku 1948. Węgierski Urząd Bezpieczeństwa Państwa (ÁVH) miał blisko 40 tys. tajnych współpracowników, zarejestrował dane ponad 1,2 mln osób. Ciągłe i masowe prześladowania sprawiły, że całe społeczeństwo zwróciło się przeciwko reżimowi. Na zdjęciu kompania honorowa straży granicznej ÁVH wychodzi na paradę.

A terror mindennapi tapasztalattá vált. A legkirívóbb jogsértésekre 1948 után került sor; az Államvédelmi Hatóság közel negyvenezer beépített ügynököt foglalkoztatott, s több mint 1,2 millió embert tartott nyilván. A tömeges és folyamatos üldöztetés a társadalom egészét a rendszer ellenségévé tette. Az ÁVH határőreinek díszszázada vonul a díszszemlére.

Terror became an everyday phenomenon. The most atrocious crimes were committed after 1948. The Hungarian State Protection Authority (Államvédelmi Hatóság, ÁVH) had nearly 40,000 secret collaborators and kept files on more than 1,200,000 people. The constant and mass persecutions turned the entire population against the regime. The picture shows the honour guard of the ÁVH's border guard marching to a parade. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Pod hasłem przebudowy społeczeństwa i utworzenia „państwa proletariuszy" dyktatura zamierzała zniszczyć tradycyjne społeczeństwo chłopskie, posiadające majątek warstwy mieszczańskie, a także organizacje cywilne i instytucje kościelne. Na zdjęciu milicjanci szukający zboża ukrywanego przez chłopów.

A diktatúra a társadalom átalakításának, a „proletárállam" felépítésének jegyében igyekezett felszámolni a hagyományos paraszti társadalmat, a tulajdonnal rendelkező polgári rétegeket, a civil és egyházi szférát egyaránt. Rendőrök kutatnak a parasztok által elrejtett gabona után.

Under the banner of restructuring society and establishing a 'state of the proletariat' the dictatorship intended to destroy the traditional peasant society, the bourgeois class of owners, and also civilian organisations and Church institutions. The militia in the photograph are looking for cereal grain hidden by peasants. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

Rok 1955 r. był w Polsce czasem kontrolowanej odwilży. Gdy latem w Warszawie odbył się V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów, warszawiacy po raz pierwszy zobaczyli miasto przyozdobione wesołymi dekoracjami, a nie sztampowymi hasłami i plakatami. 150 tys. młodych ludzi, w tym 30 tys. cudzoziemców nade wszystkosię bawiło: dla młodych Polaków, do tej pory izolowanych od świata, festiwal był wielkim przeżyciem. Mieli okazję poznać style życia zza żelaznej kurtyny, słuchać zakazanego do tej pory jazzu.

Az 1955-ös esztendő az ellenőrzött enyhülés éve volt Lengyelországban. Nyáron Varsóban rendezték meg az V. Világifjúsági Találkozót, ennek alkalmából először láthatták a helyiek vidám dekorációkkal feldíszítve városukat, nem pedig közhelyes jelszavakkal és plakátokkal telezsúfolva. A százötvenezer fiatal, köztük harmincezer külföldi, mindenekelőtt szórakozással töltötte az időt. A világtól addig elszigetelt lengyel fiatalok számára az esemény nagy élményt jelentett, alkalmuk nyílt megismerni a vasfüggönyön túli életstílusokat, hallgatni az addig tiltott dzsesszt.

The year 1955 in Poland was a time of a controlled thaw. That summer Warsaw held the Fifth World Festival of Youth and Students. It was the first time that Varsovians saw their city decorated with cheerful ornaments instead of cliché propaganda slogans and posters. 150,000 young people, including 30,000 foreigners, above all enjoyed themselves. For young Poles, who had been isolated from the world, the festival was a sensation. They had a chance to learn about the lifestyles on the other side of the Iron Curtain and listen to jazz, which had been forbidden. Władysław Sławny/FORUM

Opublikowany w sierpniu 1955 r. na łamach „Nowej Kultury" *Poemat dla dorosłych* Adama Ważyka, wcześniej jednego z zaangażowanych stalinistów, odkłamywał rzeczywistość zafałszowaną przez ideologię. Przedstawiając prawdziwy obraz robotników w Nowej Hucie – sztandarowej budowie komunizmu – Ważyk niszczył mit miasta, będącego ucieleśnieniem komunistycznych ideałów architektonicznych, społecznych i ideologicznych.

1955 augusztusában a *Nowa Kultura* társadalmi-irodalmi hetilap hasábjain jelent meg a korábban vonalas sztálinistaként ismert Adam Ważyk *Vers felnőtteknek* című költeménye, amely felfedte az ideológia által meghamisított valóságot, bemutatva a kommunizmus építésének egyik legfőbb büszkeségeként hirdetett Nowa Hutában dolgozó munkásemberek igazi életét. Ważyk egyúttal lerombolta a kommunista építészeti, társadalmi és ideológiai eszményeket megtestesítő város mítoszát is.

Published in August 1955 in Nowa Kultura, A Poem for Adults written by the former keen Stalinist, Adam Ważyk, revealed the reality falsified by the communist ideology. Painting a true portrait of workers of Nowa Huta – the flagship construction site of communism, the poet destroyed the myth of that town, intended as an embodiment of communist architectural, social, and ideological ideals.

W marcu 1955 r., w atmosferze liberalizacji, w prywatnym mieszkaniu w Warszawie zaczęło spotykać się grono znajomych. Klub Krzywego Koła (od nazwy ulicy, przy której odbyły się pierwsze spotkania) stał się miejscem dyskusji inteligencji dążącej do utrwalenia i pogłębienia w Polsce procesu liberalizacji po październiku 1956 r. Na zdjęciu zebranie Klubu Krzywego Koła.

IPN1955 márciusában, a politikai olvadás légkörében néhány ismerős elkezdett összejárni egy varsói magánlakásban. A Görbe Kör Klub (arról az utcáról nevezték el, ahol az első találkozók zajlottak) a lengyelországi rendszer enyhítésére törekvő értelmiség gyülekezőhelyévé és vitafórumává vált. A klub a későbbiekben igyekezett elmélyíteni és tartóssá tenni az 1956 októbere utáni kedvezőbb politikai folyamatokat. A fényképen a Görbe Kör Klub gyűlése látható.

In March 1955, in an atmosphere of liberalisation, a group of friends began to meet in a private flat in Warsaw. The Crooked Circle Club *(Klub Krzywego Koła*), named after the street where the first meetings took place, became a forum for meetings and discussions of the intelligentsia pursuing liberalisation in Poland, and after October 1956 the continuation and intensification of that process. The picture shows a Crooked Circle Club meeting. IPN

Wystawa malarstwa, rzeźby i grafiki prezentowana w 1955 r. w warszawskim Arsenale, gdzie swoje prace zaprezentowało 244 artystów, okazała się przełomowym wydarzeniem polskiej sztuki i przeszła do legendy ze względu na jawne wystąpienie przeciwko socrealizmowi, dotychczas jedynej dopuszczalnej, propagandowej formie sztuki.

A varsói Arsenałban 1955-ben megrendezett festészeti, szobrászati és grafikai kiállítás, ahol 244 művész mutatta be alkotásait, áttörést hozott a lengyel művészetben. Az esemény önmagán túlmutató jelentőségűvé vált, mivel nyíltan tagadta az addigi egyetlen elfogadott és mindenütt népszerűsített irányzatot, a szocialista realizmust.

The exhibition of paintings, sculptures, and graphics by 244 artists, presented in 1955 in Warsaw's Arsenał proved to be a breakthrough event for Polish art. It also went down in history due to its overt opposition to socialist realism, which had been the only permissible form of art. Jerzy Ćwiertnia, Pragnienie, 1955 r. | Jerzy Ćwiertnia: Vágy, 1955 | Jerzy Ćwiertnia, Desire, 1955

Ze wsi, z miasteczek wagonami jadą
zbudować hutę, wyczarować miasto,
wykopać z ziemi nowe Eldorado,
armią pionierską, zbieraną hałastrą
tłoczą się w szopach, barakach, hotelach,
człapią i gwiżdżą w błotnistych ulicach:
wielka migracja, skudlona ambicja,
na szyi sznurek – krzyżyk z Częstochowy [...]
wypchnięta nagle z mroków średniowiecza
masa wędrowna...

Adam Ważyk, *Poemat dla dorosłych,* 1955 r. (fragment)

A falvakból, kis városkákból jönnek vagonokban,
Tüzes kemencét rakni, egy várost elővarázsolni,
A földből kiásni egy új Eldorádót,
Egy úttörő sereg, a nyomorult nép
Szorong rút szállásokon, pajtában, barakkokban,
A sáros úton fütyörészve járnak.
Nagy vándorlás ez és csekély igény.
Egy madzagon nyakukban częstochowai kereszt lóg, [...]
a középkori sötétből hirtelen
kitépett vándorló tömeg.

Adam Ważyk: *Vers felnőtteknek,* 1955 részlet, ford. Horváth Béla)

From villages and little towns, they come in carts
to build a foundry and dream out a city,
dig out of the earth a new Eldorado,
with an army of pioneers, a gathered crowd,
they jam in barns, barracks, and hostels,
walk heavily and whistle loudly in the muddy streets:
the great migration, the twisted ambition,
with a string on their necks - the Częstochowa cross, [...]
the huge mob, pushed suddenly
out of medieval darkness...

Adam Ważyk, *A Poem for Adults,* 1955 (excerpt)

Autor napisał wiersz w 1950 r. i wraz z żoną nauczył się tekstu na pamięć. Podczas rewolucji 1956 r. podyktował go z pamięci – tekst ukazał się drukiem przed drugą sowiecką inwazją na Węgrzech. Po zdławieniu rewolucji przez kilkadziesiąt lat był nad Dunajem zakazany.

Illyés Gyula 1950-ben írta az *Egy mondat a zsarnokságról* című versét, és feleségével együtt megtanulta. Az 1956-os forradalom idején emlékezetből diktálta le, ekkor jelent meg nyomtatásban, a második szovjet fegyveres beavatkozás előtt. A forradalom vérbefojtása után a vers évtizedeken át tiltott volt Magyarországon.

Illyés wrote that poem in 1950 and memorised it with his wife. During the Hungarian Revolution of 1956 he dictated it from memory and the poem was published before the second Soviet invasion of Hungary. After the revolution had been suppressed the poem was banned on the River Danube for several decades.

W 1953 r. podjęto decyzję o likwidacji obozów pracy przymusowej, w których przebywało po kilka tysięcy osób. Odnosząca się do bezprawnych procesów, obejmująca kilkaset tysięcy osób amnestia, została przeprowadzona w ograniczonym wymiarze. Spośród blisko 40 tys. więźniów politycznych wolność odzyskało niewiele ponad 24 tys., jednocześnie część osób internowanych wcześniej, dopiero w tym roku postawiono przed sądem. Na zdjęciu ogrodzenie opróżnionego obozu pracy przymusowej w Recsk, w tle widoczna wieża strażnicza, 1954 r.

1953-ban döntés született a sok ezer fős kényszermunkatáborok feloszlatásáról. A törvénytelen eljárásokra vonatkozó, több százezer embert érintő amnesztia csak korlátozottan érvényesült. A közel negyvenezer politikai fogoly közül alig több mint 24 ezren szabadultak, miközben a korábbi internáltak közül voltak, akiket ekkor állítottak bíróság elé. A kiürített recski kényszermunkatábor kerítése, a háttérben egy őrtoronnyal, 1954.

In 1953 a decision was made to liquidate forced labour camps, each a place of detention of several thousand people. Applicable to unlawful trials and affecting several hundred thousand people, the amnesty could take only partial effect. Of the nearly 40,000 political prisoners only slightly more than 24,000 were released, while some of those interned earlier were then put on trial. The photo shows a fence of a liquidated forced labour camp in Recsk, with the watch tower visible in the background, 1954. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Widzenie w obozie internowania Buda-Południe. Budapeszt, 1948 r.

Beszélő a Buda-déli internálótáborban. Budapest, 1948.

Visiting hours at the Buda-South internment camp. Budapest, 1948. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

W czerwcu 1953 r. kierownictwo węgierskiej partii komunistycznej zostało wezwane do Moskwy, gdzie zadecydowano o odsunięciu prowadzącego „politykę katastrofy" Mátyása Rákosiego oraz powołaniu na stanowisko premiera Imre Nagya. Nowym priorytetem było ograniczenie bezprawia oraz poprawa poziomu życia. Pomimo destalinizacji represje wobec społeczeństwa nie osłabły. Po zwycięstwie zwolenników „twardej polityki" w konflikcie sowieckiej wierchuszki w kwietniu 1955 r. – zgodnie z wolą Sowietów – odwołano, a następnie wykluczono z partii Nagya, władza zaś na powrót trafiła w ręce Rákosiego. Na zdjęciu Imre Nagy przemawia drugiego dnia Zgromadzenia Narodowego. Budapeszt, 4 VII 1953 r.

A magyar pártvezetést 1953 júniusában Moszkvába rendelték, ahol döntés született a „katasztrófapolitikát" folytató Rákosi Mátyás háttérbe állításáról, illetve Nagy Imre miniszterelnöki kinevezéséről. A korrekció elsődleges elemévé vált a törvénytelenségek visszaszorítása és az életszínvonal javítása. A desztalinizációs periódus ellenére a társadalmat sújtó elnyomás alig enyhült. A szovjet vezetésen belüli „keményvonalasok" felülkerekedése miatt 1955 áprilisában – ezúttal is szovjet döntés értelmében – menesztették, majd a pártból is kizárták Nagy Imrét, s újra Rákosi kezében összpontosult a hatalom. Nagy Imre beszédet tart az országgyűlés második napján. Budapest, 1953. július 4.

In June 1953 the leadership of the Hungarian communist party was summoned to Moscow, where a decision was made to dismiss Mátyás Rákosi, who had pursued a 'disaster policy', and to appoint Imre Nagy as the new Prime Minister. The new priority was to limit lawlessness and improve the quality of life. Despite the de-Stalinisation, the repressions against society did not lessen. After party hardliners had emerged victorious from a conflict in the Soviet party leadership in April 1955, Imre Nagy was first dismissed and then excluded from the party (as the Soviets wanted), and Rákosi was restored to power. In the photograph Imre Nagy is giving a speech on the second day of the National Assembly. Budapest, 4 July 1953. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

[...] tak niewolnik dla siebie
własne kajdany wykuwa:
karmią ją twoje posiłki,
dla niej twe dzieci się rodzą,

gdzie jest tyrania, każdy
ogniwem jest łańcucha,
zapowietrzony jej tchnieniem,
sam się stajesz tyranią [...]

ona od początku
trwa przy twoim grobie,
orzeka, kim byłeś,
i zgarnia twe prochy

Gyula Illyés, *Rzecz o tyranii*
(fragment, tłum. Artur Międzyrzecki)

bilincseit a szolga
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
gyermeked neki nemzed,

hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy; [...]

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

Illyés Gyula: *Egy mondat a zsarnokságról* (részlet)

[...] Thus does the slave forge with care
The fetters he himself must wear;
You nourish tyranny when you eat;
You beget your child for it.

Where seek tyranny? Think again:
Everyone is a link in the chain;
Of tyranny's stench you are not free:
You yourself are tyranny. [...]

Because it is standing
From the first at your grave,
Your own biography branding,
And even your ashes are its slave.

Gyula Illyés, *A Sentence on Tyranny*
(excerpt, trans. Vernon Watkins)

Nikita Chruszczow, chcąc zdyskredytować swoich rywali w walce o władzę, zdecydował się na krok bez precedensu. W czasie XX zjazdu komunistycznej partii Związku Sowieckiego w lutym 1956 r. wygłosił referat, w którym zdemaskował i potępił część zbrodni Stalina, co uderzyło w fundamenty władzy Kremla. Kolportowany masowo tzw. tajny referat przyczynił się do destabilizacji systemu komunistycznego w Polsce. Na Węgrzech Mátyásowi Rákosiemu udało się nie dopuścić, aby tekst ten odbił się szerszym echem.

Nyikita Hruscsov, hogy a hatalomért folytatott küzdelemben ellehetetlenítse ellenfeleit, példa nélküli lépésre szánta el magát. A Szovjetunió Kommunista Pártja XX. kongresszusán 1956 februárjában elmondott beszédében leleplezte és elítélte a sztálini bűnök egy részét, amivel megingatta a szovjet hatalom alapjait. A Lengyelországban viszonylag szabadon terjesztett ún. titkos beszéd hozzájárult az ottani kommunista rendszer megrendüléséhez. Magyarországon Rákosi Mátyásnak sikerült megakadályoznia, hogy a beszéd szélesebb körben visszhangra találjon.

Wishing to discredit his rivals in the struggle for power, Nikita Khrushchev decided to take an unprecedented step. During the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union held in February 1956 he gave a speech in which he denounced and condemned some of Stalin's crimes, dealing a blow to the foundations of the Kremlin's authority. Widely distributed, the 'Secret Speech' contributed to the destabilisation of the communist system in Poland. In Hungary Mátyás Rákosi managed to prevent the text from reverberating. BE&W

Zdjęcie przedstawiające smutek na twarzach mieszkańców Warszawy czytających doniesienia o śmierci Bieruta znalazło się na okładce tygodnika „Świat" – ilustrowało powszechną rzekomo żałobę Polaków. Uchwycony przez fotografa kadr pokazujący uśmiechnięte twarze tych samych ludzi nie mógł być opublikowany, bo przeczył propagandowemu obrazowi żałoby.

Varsó lakosai szomorúan olvassák a Bierut haláláról szóló híreket. A kép a *Świat* című hetilap címlapjára került, és a lengyelek általános gyászát volt hivatott bemutatni. Fájdalmas megrázkódtatást hozott a márciusi hajnal, amikor országszerte elterjedt a hír,
hogy Bolesław Bierut eltávozott közülünk. Ugyanazon emberek mosolygós arcát nem lehetett megjelentetni, hiszen ez önmagában cáfolta volna a gyászról alkotott propagandaképet.

The photograph showing sad Varsovians reading about Bierut's death appeared on the cover of the *Świat* weekly, as it illustrated the purported general mourning. A caption: 'A painful shock struck on March morning, when the whole country heard that Bolesław Bierut is no longer with us'. By contrast, the frame showing the same men smiling could not be published because it contradicted the propaganda vision of Poles' mourning. Wiesław Prażuch/Muzeum Narodowe w Warszawie | Wiesław Prażuch/Nemzeti Múzeum, Varsó | Wiesław Prażuch/National Museum in Warsaw

---

Nieoczekiwana śmierć Bolesława Bieruta – „polskiego ucznia Stalina" – wzmocniła efekt XX zjazdu w Polsce. Nowy przywódca partii Edward Ochab został namaszczony przez Chruszczowa, ale w kierownictwie partii zaczął się okres walki o władzę. W uroczystościach pogrzebowych uczestniczyło kilkaset tysięcy ludzi, oficjalnie śmierć Bieruta spotkała się z powszechnym żalem i smutkiem. W rzeczywistości wątpiono w podawaną oficjalnie przyczynę jego śmierci i podejrzewano, że został zabity. Śmierć Bieruta w Moskwie łączono ze zgonami innych przywódców komunistycznych: Georgija Dymitrowa, zmarłego w Moskwie w 1949 r., i Klementa Gottwalda, zmarłego w 1953 r. po powrocie z Moskwy.

„Sztálin lengyel tanítványa", Bolesław Bierut 1956 márciusában Moszkvában bekövetkezett váratlan halála felerősítette a XX. kongresszus hatását Lengyelországban. Hruscsov ugyan „felkente" az új pártvezetőt Edward Ochab személyében, de a vezetésben megindult a harc a hatalomért. Bierut temetésén több százezer ember vett részt, a halálhír a korabeli tudósítások szerint általános gyászt és szomorúságot váltott ki. Valójában azonban az emberek megkérdőjelezték a közzétett hivatalos magyarázatot, és az a gyanú alakult ki, hogy a pártvezetőt meggyilkolták. Bierut sorsa hasonlóságot mutat más kommunista vezetőkével: Georgij Dimitrov 1949-ben hunyt el a szovjet fővárosban, Klement Gottwald pedig Moszkvából való visszatérését követően távozott az élők sorából 1953-ban.

The unexpected death of Bolesław Bierut – 'Stalin's Polish student' – strengthened the effect of the 20th Congress in Poland. Even though the new party leader, Edward Ochab, was approved by Khrushchev, a struggle for power commenced in the party leadership. The funeral ceremony was attended by several hundred thousand people. Officially news of Bierut's death was received with popular grief and sorrow, but in reality people doubted the official cause of his death and suspected that he had been killed. In Moscow the leader's demise was linked to deaths of other communist leaders: Georgi Dimitrov, who died in Moscow in 1949, and Klement Gottwald, who died in 1953 after his return from Moscow. Jan Tymiński/NAC | Jan Tymiński/NAC | Jan Tymiński/NAC

Związek Radziecki jest wykańczalnią działaczy międzynarodowego ruchu robotniczego

Kto wyjedzie do Moskwy, to umiera

Zjadł ciastko z Kremlem

Wypowiedzi i informacje odnotowane przez aparat bezpieczeństwa

A Szovjetunió a nemzetközi munkásmozgalom harcosainak végső állomása.

Aki elutazik Moszkvába, meghal.

Torkán akadt a kremli krémes.

A lengyel állambiztonsági apparátus által feljegyzett kijelentések

The Soviet Union finishes off activists of the international workers movement.

One that goes to Moscow dies.

He had a 'Kreamlin' cake [and choked on it].

Comments and information recorded by the state security apparatus

Po zmianie nastrojów społecznych Rákosi nie mógł odzyskać pełni władzy. Wokół Imre Nagya uformowała się opozycja partyjna złożona z pozbawionej złudzeń inteligencji i zwolnionych po bezprawnym uwięzieniu komunistów. Jej członkowie toczyli dyskusje na łamach tygodnika „Irodalmi Újság", a później za pośrednictwem inteligenckiego klubu dyskusyjnego – Koła Petőfiego. Wprawdzie sowieckie kierownictwo 18 VII 1956 r. odwołało znienawidzonego dyktatora, jednak postawiony w jego miejsce Ernő Gerő – który w hierarchii partyjnej znajdował się zaraz za Rákosim – nie był zdolny do wprowadzenia istotnych zmian. Na zdjęciu uczestnicy dyskusji o jawności prasy Koła Petőfiego, 27 VI 1956 r.

Rákosi teljhatalmát a megváltozott társadalmi légkörben már nem tudta maradéktalanul helyreállítani. Nagy Imre körül megszerveződött a kiábrándult értelmiségiekből és a törvénytelen rabságukból kiszabadult kommunisták egy részéből álló pártellenzék, amely az Irodalmi Újság című hetilap, majd a Petőfi Kör értelmiségi vitaklub révén fórumra is szert tett. A szovjet vezetés ugyan 1956. július 18-án leváltotta a gyűlölt diktátort, de a helyébe ültetett Gerő Ernő – aki Rákosi mögött a második embernek számított a pártban – alkalmatlan volt a valódi változások végrehajtására. Sajtóvita, 1956. június 27.

Following the change in the public mood Rákosi was unable to regain full power. The disillusioned intelligentsia and the communists released from unlawful detention formed an opposition party centred around Imre Nagy. It held discussions in the Irodalmi Újság weekly and then within the framework of the intelligentsia discussion club called Petőfi's Circle. Even though on 18 July 1956 the Soviet leadership dismissed the hated dictator, his successor Ernő Gerő, who was next in the party hierarchy after Rákosi, proved unable to introduce real changes. The picture shows a discussion about the press held by Petőfi's Circle, 27 June 1956. ©Erich Lessing

---

Koło Petőfiego zostało powołane wiosną 1955 r. przez młodzieżówkę partii komunistycznej w celu aktywizacji politycznej młodzieży inteligenckiej. Po XX zjeździe komunistycznej partii Związku Sowieckiego Koło Petőfiego, gdzie podejmowano coraz bardziej merytoryczne dyskusje na tematy polityczne i gospodarcze, odegrało znaczącą rolę w duchowym przygotowaniu rewolucji.

A Petőfi Kört 1955 tavaszán a kommunista párt ifjúsági szervezete hozta létre az értelmiségi fiatalok politikai aktivizálására. A szovjet párt XX. kongresszusa után nagy hatású rendezvényeivel, amelyeken egyre inkább érdemi politikai-gazdaságpolitikai kérdésekről folyt a vita, jelentős szerepet játszott a forradalom szellemi előkészítésében.

Petőfi's Circle was established in the spring of 1955 by the youth section of the communist party in order to make the intelligentsia youth more politically active. After the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union, Petőfi's Circle, which was holding increasingly substantive discussions on political and economic topics, played a significant role in the mental preparation of the revolution. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

Żądamy chleba!

Żądamy obniżki cen!

Napisy na transparentach demonstrantów

Kenyeret követelünk!

Árcsökkentést követelünk!

Feliratok a tüntetők transzparensein

We demand bread!

We demand lower prices!

Inscriptions on demonstrators' banners

Bezpośrednią przyczyną buntu w Poznaniu 28 VI 1956 r. były pogarszające się warunki życia i pracy ludzi oraz lekceważenie okazywane robotnikom poznańskich Zakładów im. Józefa Stalina (wcześniej i później im. Hipolita Cegielskiego) przez stalinowskie władze, które odrzuciły postulaty robotnicze. Strajkujący uformowali pokojowy pochód i ruszyli do centrum miasta, przed siedzibę władz lokalnych. Przyłączali się do nich pracownicy innych zakładów, a strajk szybko rozszerzył się na całe miasto. Demonstracja robotnicza przerodziła się w manifestację mieszkańców Poznania.

Az 1956. június 28-án kirobbant poznańi felkelés közvetlen kiváltó okai a folyamatosan romló élet- és munkakörülményekben keresendők, illetve abban, hogy a Sztálin (korábban és később Hipolit Cegielski) nevét viselő fémművek munkásait a sztálinista hatalom megalázta, követeléseiket pedig elutasította. A sztrájkolók békés felvonulást indítottak a városközpont irányába, a helyi hatalmi szervek székhelyéhez. A tömeghez más gyárak munkásai is csatlakoztak, és a sztrájk gyorsan tovaterjedt az egész városban. A munkásmegmozdulás átalakult a poznańi lakosok tüntetésévé.

The protests in Poznań on 28 June 1956 were directly caused by the worsening living and working conditions and the Stalinist authorities' disregard for workers of the Joseph Stalin Metal Works in Poznań (earlier and later named after Hipolit Cegielski), whose postulates they rejected. The strikers peacefully marched to the city centre, to the seat of the local authorities. With other workers joining in on the way, the strike soon spread across the entire city. The demonstration of labourers transformed into a demonstration of Poznań inhabitants.IPN

Żądamy chleba i wolności!
Precz z ruską dyktaturą!
My chcemy Boga!
Precz z bolszewikami!
Precz z komunistami!
Precz z Ruskami z naszego miasta!
My chcemy chleba!
Precz z komunizmem!

Okrzyki wznoszone przez demonstrantów

Kenyeret és szabadságot akarunk!
Le a ruszki diktatúrával!
Istent akarjuk!
Le a bolsevikokkal!
Le a kommunistákkal!
Ki a ruszkikkal a városunkból!
Kenyeret akarunk!
Le a kommunizmussal!

A tüntetők jelszavai

We demand bread and freedom!
Down with Russian dictatorship!
We want God!
Down with the Bolsheviks!
Communists, go away!
Russkis, get out of our city!
We want bread!
Away with communism!

Slogans chanted by demonstrators

Tłum zgromadzony na pl. Stalina w Poznaniu przed siedzibą lokalnych władz miasta liczył około 100 tys. osób. Brak woli rozmów ze strony rządzących przesądził o radykalizacji demonstrantów, którzy wtargnęli do budynków. Oprócz haseł o treści ekonomicznej i socjalnej ludzie szybko zaczęli wznosić okrzyki o treści religijnej i wolnościowej, związane z powszechnym poczuciem upokorzenia i zniewolenia Polski przez Związek Sowiecki.

A poznańi Sztálin téren, a városi vezetés épülete előtt százezer fős tömeg gyűlt össze. Mivel a hatalom képviselői nem voltak hajlandóak tárgyalni velük, a tüntetők radikalizálódtak, és behatoltak az épületbe. A tömeg a gazdasági és szociális jelszavakon túl hamarosan szabad vallásgyakorlást és más szabadságjogokat kezdett követelni, így adtak hangot a Szovjetunió részéről történő megaláztatás és alávetettség elleni tiltakozásuknak.

The number of people gathered on Stalin Square in Poznań outside the seat of the local municipal authorities amounted to about a hundred thousand. With the authorities unwilling to negotiate, the demonstration became more radical, when the participants stormed into the buildings. Aside from economic and social slogans the people soon began to demand freedom of worship and freedom in general, which stemmed from the general feeling of humiliation and enslavement of Poland by the Soviet Union. IPN

**Każdy prowokator czy szaleniec,
który odważy się podnieść rękę
przeciw władzy ludowej,
niech będzie pewny,
że mu tę rękę władza ludowa odrąbie [...].**

Fragment przemówienia radiowego Józefa Cyrankiewicza,
premiera PRL, 29 VI 1956 r.

**Minden provokátor vagy őrült,
aki kezet merészel emelni
a néphatalomra, biztos lehet abban,
hogy azt a kezet a néphatalom fejszével fogja lecsapni.**

József Cyrankiewicz, a Lengyel Népköztársaság miniszterelnöke.
Részlet az 1956. június 29-i rádióbeszédből

**Every provocateur or madman
who dares to raise a hand
against the people's government
can be certain that the government
shall hack his hand off [...].**

Fragment of a radio speech given by Polish communist
Prime Minister Józef Cyrankiewicz, 29 June 1956

**Część demonstrantów, pod wpływem fałszywej plotki
o aresztowaniu przedstawicieli robotników, wyruszyła w kierunku
więzienia przy ul. Młyńskiej i po krótkim oblężeniu zdobyła je.
Inna grupa otoczyła i próbowała – gdy padły pierwsze strzały – zdobyć
siedzibę lokalnego aparatu bezpieczeństwa przy ul. Kochanowskiego.**

A tüntetők egy része a munkások képviselőinek letartóztatásáról
szóló – utóbb hamisnak bizonyult – hír hatására megindult
a Młyńska utcában található börtön irányába, és rövid ostrom után
elfoglalta azt. Egy másik csoport körbekerítette és megpróbálta
elfoglalni a kommunista állambiztonság helyi hivatalának épületét
a Kochanowski utcában. Az ostrom során dördültek el az első
lövések.

Due to a false rumour about an arrest of the workers'
representatives, some of the demonstrators headed for the
prison on Młyńska Street and seized it after a short siege.
Another group surrounded and tried to seize – when the first
shots were fired – the seat of the local security apparatus
on Kochanowski street. IPN

Reżim komunistyczny użył siły: do Poznania wkroczyło około 3 tys. żołnierzy, głównie jednostek pancernych, a 7 tys. żołnierzy otoczyło miasto. Widok czołgów na ulicach miał być dowodem siły i zastraszyć mieszkańców, okazał się jednak ciosem w ideologiczny fundament władzy. Komuniści rządzący rzekomo w imieniu robotników kazali do nich strzelać, co było dowodem tego, że w istocie władza komunistów opiera się na lufach czołgów. Wymiana ognia w Poznaniu trwała do 29 czerwca, a sporadyczne strzały padały do 30 czerwca. W czasie walk zginęło co najmniej 57 osób, a kilkaset zostało rannych. Represje objęły ponad 700 osób, kilkadziesiąt stanęło przed sądem.

A kommunista rendszer erőszakhoz folyamodott: közel háromezer katonát vezényeltek Poznańba, főként páncélos egységeket, hétezer katona pedig körülvette a várost. Azt remélték, hogy az utcákon dübörgő tankok látványa olyan erőt sugároz majd, ami megrémíti a lakosokat, miközben valójában a hatalom ideológiai alapjára mértek csapást. Az országot állítólag a munkások nevében irányító kommunisták tűzparancsot adtak ki, azt igazolván, hogy uralmuk valójában a tankokon alapszik. Az összecsapások másnap is folytatódtak, sőt még június 30-án is szórványos lövöldözés hallatszott. A harcokban legalább 57-en vesztették életüket, és sok százan megsebesültek. A megtorlás több mint hétszáz főt érintett, közülük néhány tucatnyi embert bíróság elé is állítottak.

The communist regime used force. About three thousand soldiers marched into Poznań, mostly armoured units, and an additional seven thousand soldiers surrounded the city. Though the sight of tanks on the streets was to be a manifestation of power and intimidate the inhabitants, it dealt a blow to the regime's ideological foundations. Purportedly governing the country on behalf of workers, the communists now gave orders to open fire, which proved that they were in fact relying on tanks. The exchange of fire in Poznań lasted until 29 June, with sporadic shots fired until 30 June. At least 57 people died during the fighting and several hundred were wounded. The repressions affected more than 700 people and several dozen were put on trial. IPN

13-letni uczeń Roman Strzałkowski był najmłodszą ofiarą śmiertelną i stał się jednym z symboli Poznańskiego Czerwca ´56. Śledztwo prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu pozwoliło zweryfikować kilkanaście wersji jego śmierci. Jest bardzo prawdopodobne, że został śmiertelnie postrzelony 28 VI 1956 r. około godz. 15.00 na terenie garaży UB. Nie można stwierdzić, czy celowo.

A legfiatalabb halálos áldozat, a 13 éves Roman Strzałkowski az 1956-os „poznańi június" egyik szimbólumává vált. A Lengyel Nemzet Sérelmére Elkövetett Bűntettek Felkutatására Létrehozott Bizottság helyi részlegének nyomozása során kivizsgálták a fiú halálának több tucatnyi változatát. Nagyon valószínűnek tűnik, hogy az őt ért halálos találatok 1956. június 28-án délután 3 óra környékén estek, az állambiztonság garázsának területén. Az, hogy célzott lövések voltak-e, ma már megállapíthatatlan.

The youngest casualty, 13-year-old Roman Strzałkowski, became one of the symbols of the June 1956 protests in Poznań. The investigation conducted by the Poznań branch of the Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation verified about a dozen versions of his death. It is highly probable that he was fatally shot on 28 June 1956 around 3 p.m. at the state security garages. It remains unknown whether he was shot deliberately. IPN

Bunt w Poznaniu był wstrząsem, po którym system komunistyczny w Polsce zaczął pogrążać się w kryzysie: w partii zaostrzyły się walki frakcyjne, osłabła kontrola nad prasą, społeczeństwo domagało się zmian. Manifestacją sprzeciwu wobec ateistycznej ideologii i władz komunistycznych, a zarazem wyrazem patriotyzmu i wiary Polaków, była uroczystość ślubów narodu polskiego 26 VIII 1956 r. w klasztorze na Jasnej Górze w obecności miliona wiernych. Tekst modlitwy został napisany przez uwięzionego prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, na którego pustym fotelu położono bukiet biało-czerwonych kwiatów. Na zdjęciu cudowny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej niesiony podczas procesji na wałach klasztoru.

A poznańi felkelés megrendítő hatású volt, és elvezetett a lengyelországi kommunista rezsim válságához. A párton belül felerősödtek a frakcióharcok, meggyengült a sajtó feletti ellenőrzés, a társadalom változásokat követelt. Az ateista ideológia és az azt képviselő kommunista hatalom nyílt elutasítását jelentette, egyszersmind kifejezte a lengyelek hazafiságát és hitét a Jasna Góra-i pálos kolostornál 1956. augusztus 26-án tartott nemzeti fogadalomtételi ünnepség, egymillió hívő részvételével. Az ima szövegét az akkor fogságban lévő Stefan Wyszyński bíboros, Lengyelország prímása írta, akinek üresen maradt székére nemzeti színű, fehér-vörös virágcsokrot helyeztek el. A fényképen a Częstochowai Szűzanya kegyképét viszik körmenetben a kolostor védfalain.

The revolt in Poznań came as a shock that started the deepening crisis of the communist system in Poland. The tensions between the party factions became more intense, the control over the press lessened, and society was demanding reforms. The ceremony of the Great National Vows on 26 August 1956 at the Jasna Góra Monastery attended by a million followers manifested the nation's opposition to the atheist ideology and the communist authorities as well as its patriotism and faith. The prayer was written by the Polish Primate, Cardinal Stefan Wyszyński, who was in detention. A bouquet of white-and-red flowers was placed in his empty armchair. The picture shows the miraculous painting of the Black Madonna of Częstochowa being carried during a procession on the monastery's bulwarks.
Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego | Stefan Wyszyński Bíboros Prímási Intézete the Primate's Institute of Stefan Cardinal Wyszyński

Fotografie nie są w stanie oddać emocji w czasie najbardziej burzliwego z wieców na uczelniach i w fabrykach w Polsce w październiku 1956 r. W auli Politechniki Warszawskiej 20 X 1956 r. 20 tys. studentów słuchało przemówienia Władysława Gomułki na VIII plenarnym posiedzeniu partii. Równocześnie toczyły się negocjacje kierownictwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z delegacją sowiecką z Chruszczowem na czele. Do mieszkańców Warszawy docierały wieści o zbliżających się czołgach. Na wiecach domagano się wycofania z Polski wojsk sowieckich, usunięcia ze szkół języka rosyjskiego, odzyskania utraconych na rzecz ZSRS Wilna i Lwowa oraz prawdy o Katyniu i ekonomicznej eksploatacji Polski przez Związek Sowiecki. Wiesław Prażuch, zdjęcia z serii do reportażu *Trzy dni, które wstrząsnęły Polską*, „Świat" 1956, nr 44.

A fényképek nem tudják visszaadni az 1956 októberében a lengyelországi egyetemeken és gyárakban szervezett nagygyűlések hangulatát. A legviharosabb összejövetelre 1956. október 20-án került sor: a varsói műegyetem aulájában húszezer egyetemista hallgatta rádión Władysław Gomułkának a párt VIII. plenáris ülésén elmondott beszédét. Ezzel egy időben folytak a tárgyalások a Lengyel Egyesült Munkáspárt vezetése és a váratlanul Varsóban termett, Hruscsov vezette szovjet küldöttség között, miközben a főváros lakói közeledő tankokról szereztek tudomást. A gyűléseken a következő követelések fogalmazódtak meg: a szovjet csapatok kivonása Lengyelország területéről, az orosz nyelv kötelező iskolai oktatásának eltörlése, a második világháború után a Szovjetunióhoz csatolt Vilna (Vilnius) és Lemberg (Lviv) visszaszerzése, az igazság kimondása a katyńi vérengzésről és a lengyel gazdaság szovjetek általi kizsákmányolásáról. Wiesław Prażuch, fotók egy képes beszámolóból *(Három nap, amely megrengette Lengyelországot, Świat,* 1956/44 sz.).

Photographs cannot convey the emotions during the most turbulent of the rallies held at higher education institutions and factories in Poland in October 1956. On 20 October 20,000 students listened to a speech given by Władysław Gomułka at the Warsaw University of Technology during the 8th Plenum of the party. At the same time the PZPR leadership was negotiating with a Soviet delegation led by Khrushchev. News of approaching tanks began to reach the capital. Rally participants demanded removal of Soviet troops from Poland, removal of compulsory Russian instruction from Polish schools, recovery of Vilnius and Lviv, which had been lost to the USSR, truth about the Katyń massacre and the economic exploitation of Poland by the Soviet Union. Wiesław Prażuch, photographs from a series for report 'Trzy dni, które wstrząsnęły Polską', *Świat* 44 (1956). Muzeum Narodowe w Warszawie | Nemzeti Múzeum, Varsó | National Museum in Warsaw

Z baz na Dolnym Śląsku i Pomorzu Zachodnim w kierunku Warszawy ruszyły kolumny pancerne Północnej Grupy Armii Sowieckiej. Doszły na odległość około 100 km od miasta, wysunięte jednostki stanęły w Sochaczewie i Łowiczu. Na zatrzymanie interwencji pewien wpływ miało stanowisko komunistycznych Chin. W Polsce wrzało, w miastach odbywały się wiece z poparciem dla Gomułki i protestami przeciw interwencji zbrojnej, było o krok od powstania i krwawego dramatu. Sowieckie czołgi trwały na pozycjach aż do 24 października, co oznacza, że Chruszczow nie rezygnował z użycia siły w Polsce. Odwrót żołnierzy sowieckich do baz rozpoczął się już po wybuchu walk w Budapeszcie. Tym samym Węgrzy – w pewnym sensie – uratowali Polaków.

A Szovjet Hadsereg északi hadseregcsoportjának alsó-sziléziai és nyugat-pomerániai bázisairól páncélososzlopok indultak Varsó irányába. A fővárostól nagyjából száz kilométerre álltak meg, az előretolt egységek Sochaczewben és Łowiczban várakoztak. Az intervenció felfüggesztésére hatással volt a kommunista Kína álláspontja. Lengyelország forrongott, a városokban Gomułkát támogató nagygyűlések és a katonai beavatkozás elleni tiltakozások zajlottak, nem sok hiányzott egy véres végkifejlettel fenyegető felkelés kitöréséhez. A szovjet tankok egészen október 24-ig készültségben maradtak, vagyis Hruscsov nem mondott le az erő alkalmazásáról Lengyelországban. A szovjet csapatok visszavonása a bázisaikra csak a budapesti harcok kitörését követően kezdődött meg, ilyenformán – bizonyos értelemben – a magyarok mentették meg a lengyeleket.

Armoured columns of the Northern Group of Soviet Forces set out towards Warsaw from bases in Lower Silesia and Western Pomerania. They halted approx. a hundred kilometres from the city, with the advance units stopping at Sochaczew and Łowicz. The position of communist China partly contributed to the halting of the intervention. Poland was in turmoil. Rallies were organised in cities in favour of Gomułka and against the armed intervention. The country was on the verge of a bloody uprising. The Soviet tanks remained at their positions until 24 October, which means that Khrushchev was still considering use of force in Poland. The withdrawal of the Soviet soldiers to their bases began after the outbreak of the fighting in Budapest. Thus Hungarians, in a certain sense, saved Poles. WFDiF

Na fali społecznego wrzenia do władzy w Polsce wrócił były przywódca partii komunistycznej Władysław Gomułka. Widziano w nim człowieka, który sprzeciwił się Stalinowi i za to został uwięziony. Jego powrót uznano za akt nieposłuszeństwa polskich komunistów wobec Moskwy. Chruszczow chciał zablokować ten wybór i rankiem 19 X 1956 r. przyleciał do Warszawy. Polskim władzom, po burzliwych rozmowach, udało się przekonać sowieckich przywódców, że Polska zostanie w bloku. Na zdjęciu kuluary VIII plenum, od lewej stoją Roman Zambrowski, Artur Starewicz, Adam Rapacki, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Edward Ochab, Stefan Jędrychowski (z tyłu).

A társadalmi forrongások hullámán visszatért a hatalomba a lengyel kommunista párt korábbi vezetője, Władysław Gomułka, akiről az élt a köztudatban, hogy azért börtönözték be, mert szembeszegült Sztálinnal. A párt élére való visszahelyezését a lengyel kommunisták Moszkva iránti engedetlenségének jeleként is lehetett értelmezni. Hruscsov, hogy megakadályozza megválasztását, 1956. október 19-én reggel Varsóba repült. A lengyel párt vezetőinek a feszült hangulatú tárgyalásokon sikerült meggyőzniük a szovjeteket, hogy Lengyelország a keleti blokk tagja marad. A fénykép a párt VIII. plenáris ülésének szünetében készült. Balról jobbra: Roman Zambrowski, Artur Starewicz, Adam Rapacki, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Edward Ochab, Stefan Jędrychowski (hátul).

Władysław Gomułka, former communist party leader, resumed power in Poland in the wake of the social turmoil. He was perceived as a man who had opposed Stalin and had consequently been imprisoned. His return was regarded as an act of Polish communists' insubordination to Moscow. Wishing to block his appointment, Khrushchev flew to Warsaw in the morning of 19 October 1956.
After heated discussions, the Polish authorities managed to convince the Soviet leaders that Poland would remain in the Eastern bloc. The photo depicts the backstage of the 8th Plenum. From left to right: Roman Zambrowski, Artur Starewicz, Adam Rapacki, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Edward Ochab, and Stefan Jędrychowski (at the back). Wdowiński/PAP

System ten gwałcił zasady demokratyczne i praworządność. Przy tym systemie łamano charaktery i sumienia ludzkie, deptano ludzi, opluwano ich cześć. Oszczerstwo, kłamstwa i fałsze służyły za narzędzie sprawowania władzy [...], niewinnych ludzi posyłano na śmierć [...]. Wielu ludzi poddawano bestialskim torturom. Siano strach i demoralizację.

Władysław Gomułka, 20 X 1956 r.

Ez a rendszer mélyen megsértette a demokratikus alapelveket és a törvényességet. Ebben a rendszerben megtörték az emberi jellemet és lelkiismeretet, lábbal tiporták az embereket, semmibe vették őket. A rágalmazás, a hazugságok és az alaptalan gyanúsítgatások szolgáltak a hatalomgyakorlás eszközéül. [...] Ártatlan embereket küldtek a halálba. [...] Sokan szenvedtek el vadállati kínzásokat. Terjeszkedett a terror és a demoralizálódás.

Władysław Gomułka, 1956. október 20.

That system violated democratic principles and rule of law. It broke people's character and conscience, trampled over people and spat on their dignity. Slander, lies, and falsity were tools of wielding power [...], innocent people were sent to death [...]. Many were brutally tortured. The authorities inspired fear and demoralisation.

Władysław Gomułka, 20 October 1956

16 X 1956 r. w Szeged studenci utworzyli niezależny Związek Węgierskich Studentów Uniwersytetów i Szkół Wyższych (MEFESZ). W całym kraju studenci wysuwali żądania z których w ciągu kilku dni powstał program wykraczający daleko poza postulaty reformatorskie, chodziło bowiem o niepodległość narodową. Na zdjęciu pierwsze zgromadzenie MEFESZ.

1956. október 16-án szegedi egyetemi hallgatók létrehozták a független Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét (MEFESZ). A diákok országszerte megfogalmazták követeléseiket, melyekből napokon belül kialakult egy, a reformkommunista követeléseken túlmutató, nemzeti függetlenséget hirdető program. A MEFESZ első nagygyűlése.

On 16 October 1956 in Szeged, students established an independent Union of Hungarian University and Academy Students (MEFESZ). In all parts of Hungary students were formulating postulates, within several days a manifesto was compiled, which went far beyond the scope of reform postulates, as it called for Hungarian independence. The picture shows the first MEFESZ meeting. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

László Rajk, były węgierski minister spraw wewnętrznych (1946–1948), odegrał istotną rolę w budowaniu niepodzielnej władzy partii komunistycznej. Podczas pokazowego procesu w 1949 r. sam padł ofiarą Rákosiego. Uroczysty pogrzeb straconych na mocy wyroku z 1949 r., zorganizowany 6 X 1956 r., przeistoczył się w masową demonstrację przeciwko reżimowi.

Rajk László, aki belügyminiszterként (1946–1948) jelentős szerepet vállalt a kommunista párt egyeduralmának kialakításában, egy nagyszabású kirakatperben maga is Rákosi áldozata lett 1949-ben. A Rajk-per kivégzettjeinek 1956. október 6-i ünnepélyes újratemetése százezres rendszerellenes tömegdemonstrációvá vált.

László Rajk, the former Hungarian Minister of Foreign Affairs during 1946–1948, played an important role in the establishment of the communist party's absolute power. But in 1949, during a show trial, he himself became a victim of Rákosi. Organised on 6 October 1956, the ceremonious funeral of those executed following the verdict of 1949 trial transformed into a mass demonstration against the regime. Sándor Bojár/MTI/MTVA | Bojár Sándor/MTI/MTVA | Sándor Bojár/MTI/MTVA

W czasie wiecu na pl. Defilad w Warszawie 24 X 1956 r. wielotysięczny tłum wysłuchał przemówienia Władysława Gomułki. Nikt nie zwrócił uwagi, że skończył on przemówienie słowami: „Dość wiecowania i manifestacji! Czas przejść do codziennej pracy", co zapowiadało kres liberalizacji. Po wiecu kilka grup demonstrantów ruszyło w kierunku budynku Komitetu Centralnego PZPR, warszawskiego komitetu wojewódzkiego partii i ambasady sowieckiej, a także ambasady Węgier w celu zamanifestowania solidarności z walczącymi Węgrami. Pod kolumną Zygmunta odbył się krótki wiec pod hasłem: „Warszawa–Budapeszt–Belgrad".

A varsói Felvonulási téren 1956. október 24-én rendezett nagygyűlésen a hatalmas tömeg Władysław Gomułkát hallgatta. Senki sem figyelt fel arra, hogy beszédét ezekkel a szavakkal zárta: „Elég a gyűlésezésből és tüntetésekből! Ideje visszatérni a mindennapi munkához", ami az engedékenyebb politikai irányvonal végét vetítette előre. A nagygyűlés után a tüntetők egyes csoportjai a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága és a varsói vajdasági pártbizottság székházához, valamint a szovjet, illetve a magyar nagykövetséghez indultak, hogy kifejezzék szolidaritásukat a harcoló magyarokkal. Az óvárosi Zsigmond-oszlop tövében pedig rövid gyűlést tartottak a „Varsó–Budapest–Belgrád" jelszó jegyében.

During a rally on 24 October 1956 on Defilad Square in Warsaw thousands of people listened to a speech given by Władysław Gomułka. Nobody paid attention to the way he finished it: 'Enough rallies and demonstrations! It is now time to resume our everyday work,' which foretold the end of the liberalisation. After the rally several groups of demonstrators headed for the building of the Central Committee of the PZPR, the Warsaw provincial committee of the party and the Soviet embassy, and also to the Hungarian embassy to demonstrate solidarity with the fighting Hungarians. A short rally was held under Sigismund's Column, its motto 'Warsaw-Budapest-Belgrade.' Bolesław Miedza/PAP, Władysław Sławny/FORUM

Lechosław Goździk, charyzmatyczny sekretarz partii w Fabryce Samochodów Osobowych na Żeraniu w Warszawie, który stanął na czele robotników sprzeciwiających się stalinowskiej dyktaturze i sowieckiej dominacji. Jako zwolennik liberalizacji i silnych rad robotniczych był dla władzy zagrożeniem, został więc usunięty z partii i z pracy. Wyjechał na wybrzeże do Świnoujścia, gdzie zajął się rybołówstwem. Zdjęcie wykonane w czasie wiecu w FSO na Żeraniu.

Lechosław Goździk, a varsói Żerań városrészben lévő Személygépkocsi Gyár (FSO) karizmatikus párttitkára a sztálini diktatúrával és a szovjet dominanciával szembefordult munkások élére állt. A politikai enyhülés és az erős jogosítványokkal rendelkező munkástanácsok híveként veszélyt jelentett a hatalom számára, ezért elbocsájtották a munkahelyéről, és kizárták a pártból. A tenger mellett fekvő Świnoujściében telepedett le, ahol halászattal kereste kenyerét. A fénykép az FSO-ban tartott egyik munkásgyűlésen készült.

Lechosław Goździk – the charismatic secretary of the party structures in the Passenger Car Factory *(Fabryka Samochodów Osobowych, FSO)* in the Warsaw quarter of Żerań and leader of workers who opposed the Stalinist dictatorship and Soviet domination. An advocate of liberalisation and strong workers' councils, Goździk posed a threat to the government, so he was dismissed from both his employment and the party. He then went to the coastal town of Świnoujście, where he became a fisherman. Picture taken during a worker's rally in the Passenger Car Factory. Henryk Grzęda/PAP

Na czele pochodu niesiono flagi, a wśród nich również i węgierskie. [...] Kiedy pochód dotarł jeszcze bliżej i wszedł na zatłoczony plac, widok węgierskich flag wywołał kolejną falę oklasków. Potem nastąpiła wielka owacja na cześć Węgrów, z okrzykami i znowu oklaskami.

Emanuel Planer, kierownik Działu Informacyjnego Polskiego Radia

A menet elején a zászlóvivők haladtak, kezükben magyar zászlók is voltak. [...] Amikor menet még közelebb ért, s ment tovább befelé a szorosan egymáshoz préselődött emberekkel teli téren, a magyar zászlók látványára újabb tapsvihar tört ki. Azután nagy ováció következett a magyarok tiszteletére, kiáltásokkal és megint csak tapssal.

Emanuel Planer, a Lengyel Rádió Tájékoztató Osztályának vezetője

Those at the head of the march were carrying flags, among them Hungarian ones. [...] When the protesters marched still closer and entered the crowded square, the sight of the Hungarian flags triggered another wave of applause. Then came a general ovation in support of Hungarians with chanting, and then there was more applause.

Emanuel Planer, director of the Information Department of the Polish Radio

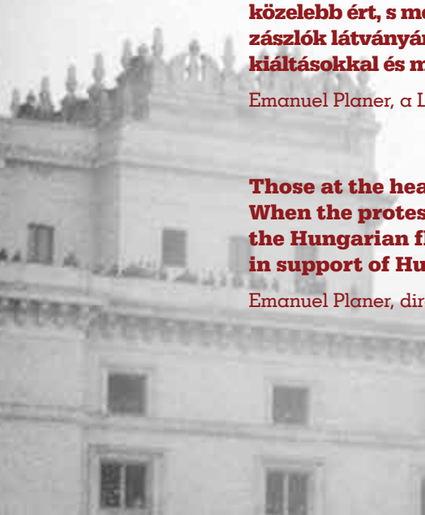

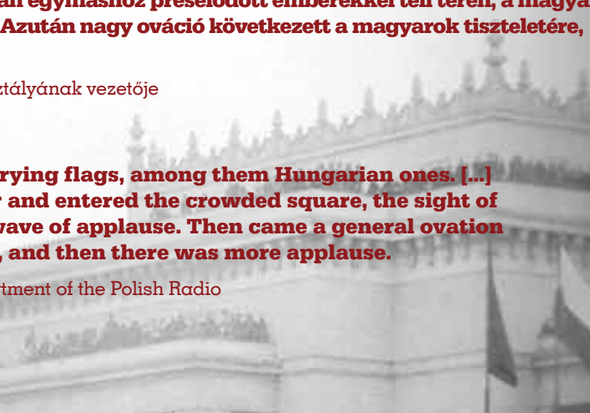

Po październiku 1956 r. kraj opuściło wielu sowieckich doradców i oficerów z marszałkiem Konstantym Rokossowskim na czele. Na wsi rozpadło się 80 proc. spółdzielni produkcyjnych: prywatne rolnictwo do końca wyróżniało Polskę na tle innych państw bloku. Złagodzono kurs wobec Kościoła katolickiego, wypuszczono na wolność prymasa Stefana Wyszyńskiego. Przez pierwszych kilka lat odczuwalna była odwilż w kulturze i zelżenie cenzury. Zmniejszono rozmiary aparatu bezpieczeństwa i stopień inwigilacji społeczeństwa. Na zdjęciu spotkanie prymasa Wyszyńskiego ze studentami w Pałacu Prymasowskim w Warszawie, wkrótce po powrocie z miejsca internowania w Komańczy.

1956 októbere után számos szovjet tanácsadó és katonatiszt hagyta el Lengyelországot, a frissen leváltott lengyel nemzetvédelmi miniszterrel, Konsztantyin Rokosszovszkij marsallal az élen. Vidéken a termelőszövetkezetek négyötöde feloszlott; ettől kezdve a magángazdaságok léte mindvégig megkülönböztette Lengyelországot a blokk többi államától. Enyhítettek a katolikus egyházzal szembeni intézkedéseken, szabadon engedték Stefan Wyszyński prímást. A következő néhány esztendőben érezhető volt az enyhülés a kultúra területén, és megengedőbbé vált a cenzúra. Csökkentették az állambiztonsági szervek apparátusának létszámát és a társadalom megfigyelésének mértékét. A képen Wyszyński prímás látható, amint találkozik az egyetemistákkal a varsói prímási palotában, röviddel azután, hogy visszatért az internálása helyéül kijelölt délkelet-lengyelországi Komańczából.

After October 1956 many Soviet advisors and officers, led by Marshal Konstanty Rokossowski, left Poland. 80 per cent of the production of cooperatives in the countryside disintegrated, and private farming continued to distinguish Poland from other countries in the Eastern bloc until the end of communism. The policy towards the Catholic Church became less strict and Primate Stefan Wyszyński was released from detention. The thaw in culture and the relaxation of censorship could be felt during the next couple of years. The state security apparatus was reduced and society was now under less surveillance. The picture documents Primate Wyszyński's meeting with students at the Primate's Palace in Warsaw, shortly after his release from internment in Komańcza. PAP

W wyniku radykalizacji nastrojów w październiku i listopadzie1956 r. aparat partyjny i aparat bezpieczeństwa przeżywały głęboki kryzys. W niektórych miejscowościach ich struktury znalazły się na granicy rozpadu. Obalano pomniki Armii Czerwonej, zrywano czerwone flagi i gwiazdy. W listopadzie w Bydgoszczy tłum zniszczył aparaturę zagłuszającą zagraniczne audycje radiowe (zdjęcia i plan demonstracji po prawej). W grudniu w Szczecinie wybuchły zamieszki: mieszkańcy skandowali m.in. hasła „Węgry–Polska", „Precz z rządem Kádára!", „Wypuśćcie Imre Nagya!". Przeszli pod konsulat sowiecki i zdobyli go (zdjęcie po lewej).

Az 1956 októberében és novemberében a társadalomban végbement radikalizálódás következtében a párt- és az állambiztonsági apparátus mély válságba került, egyes helyeken szervezeteik a széthullás határára sodródtak. Több helyen ledöntötték a Vörös Hadsereg emlékműveit, letépték a vörös zászlókat, és eltávolították a vörös csillagot. Novemberben Bydgoszczban a tömeg tönkretette a külföldi rádióadások zavarására szolgáló berendezést (jobb oldali fénykép a menet útvonalával együtt). Decemberben Szczecinben zavargások törtek ki: a város lakosai a „Magyarország–Lengyelország", „Le a Kádár-kormánnyal! és „Engedjétek szabadon Nagy Imrét" jelszavakat skandálták. A tüntetők a szovjet konzulátushoz vonultak, és elfoglalták az épületet (bal oldali fénykép).

As a result of the radicalisation of the public mood in October and November 1956, the party structures and state security apparatus suffered a major crisis. In some localities they found themselves on the verge of disintegration. Monuments to the Red Army were knocked down and red flags and stars were torn down. In November in Bydgoszcz a crowd of people destroyed the appliances jamming foreign radio stations (pictures and a map on the right). In December street riots started in Szczecin – inhabitants chanted, for instance, 'Hungary–Poland,' 'Down with Kádár's government', 'Release Imre Nagy!'. They also marched to the Soviet consulate and seized it (picture on the left). IPN

Studenci nieśli flagi węgierskie i polskie, godło Polski, a także transparenty z napisami „Solidarność z narodem polskim!", „Niech żyją polscy robotnicy!" i „Pozdrawiamy polskich studentów!". Zdjęcia z demonstracji 23 X 1956 r.

Az egyetemisták magyar és lengyel nemzeti zászlókat, lengyel címert és „Szolidaritást a lengyel néppel!", „Éljenek a lengyel dolgozók!", „Üdvözöljük a lengyel egyetemistákat!" feliratú transzparenseket emeltek a magasba. Képek az október 23-i tüntetésről.

The students were holding Hungarian and Polish flags, the Polish national emblem, and banners inscribed, 'Solidarity with the Polish nation!', 'Long live Polish workers!' and 'We salute Polish students!'. The photographs document a demonstration on 23 October 1956. Zdjęcie po prawej Gyula Kinczler/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt, Zdjęcie po lewej MTI/MTVA | Jobbra: Fehérváry Ferenc/MTI/MTVA, Balra: Fényes Tamás/MTI/MTVA | Photo on the right Ferenc Fehérváry/MTI/MTVA, Photo on the left Tamás Fényes/MTI/MTVA

Do wybuchu rewolucji węgierskiej w istotny sposób przyczyniło się opublikowanie przez węgierską prasę przemówienia nowo wybranego I sekretarza PZPR Władysława Gomułki. Pod wpływem wiadomości z Warszawy 23 X 1956 r. budapeszteńscy studenci zorganizowali demonstrację poparcia dla przemian w Polsce. Pochód studentów i przyłączających się do nich przechodniów wyruszył z Pesztu i Budy, by spotkać się pod pomnikiem bohatera obydwu narodów gen. Józefa Bema. Demonstrujący skandowali: „Wszyscy Węgrzy, chodźcie z nami, pójdziemy za Polakami!". To tutaj narodził się symbol rewolucji – pozbawiona komunistycznego godła „dziurawa flaga". Studenci z flagami Polski i Węgier pod pomnikiem Bema.

A forradalom kitörésének fontos katalizátora volt, hogy a magyar sajtó közölte a Lengyel Egyesült Munkáspárt újonnan megválasztott első titkára, Władysław Gomułka beszédét. A Varsóból érkező hírek hatására a budapesti egyetemisták 1956. október 23-ra tüntetést szerveztek, hogy kifejezzék támogatásukat a lengyelországi változások mellett. Az egyetemistákhoz csatlakozó járókelők Pestről és Budáról indult menete a két nemzet közös hőse, Bem József tábornok szobránál találkozott. A tüntetők azt skandálták, hogy „minden magyar együtt halad, kövessük a lengyel utat". Itt született meg a forradalom jelképe, a kommunista címertől megfosztott lyukas zászló. Diákok lengyel és magyar zászlókkal a Bem-szobornál.

Published by the Hungarian press, the speech given by newly elected First Secretary of the Polish United Workers' Party (PZPR) Władysław Gomułka significantly contributed to the outbreak of the Hungarian Revolution. In a response to news from Warsaw on 23 October 1956 students in Budapest organised a demonstration in support of the reforms in Poland. Marches of students set out from Pest and Buda, with pedestrians joining in on the way, to gather at the statue of General Józef Bem – the two nations' national hero. The demonstrators chanted, 'Hungarians, come with us, let's join the Poles!'. That was where the symbol of the revolution was born – a Hungarian flag with a hole in it, with the communist emblem cut out. The picture shows students with Polish and Hungarian flags at the Bem statue. Sándor Bojár/MTI/MTVA | Bojár Sándor/MTI/MTVA | Sándor Bojár/MTI/MTVA

Już tego samego dnia, 23 X 1956 r., w większych ośrodkach uniwersyteckich i centrach przemysłu ciężkiego odbyły się solidarnościowe pochody i wielotysięczne demonstracje. Na zdjęciu demonstracja na pl. Bema w Budapeszcie.

Tüntetés a Bem téren. Már ezen a napon a nagyobb egyetemi városokban és nehézipari központokban rokonszenv-felvonulások, ezreket megmozgató tüntetések zajlottak.

On the same day, 23 October 1956, solidarity marches and demonstrations of thousands of people were held in major university and heavy industry centres. The picture shows demonstration on Bem Square. Gyula Kinczler/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Kinczler Gyula/Magyar Nemzeti Múzeum | Gyula Kinczler/ Hungarian National Museum, Budapest

Z Uniwersytetu ruszyliśmy z transparentami i flagami. Nie były to tylko flagi węgierskie, były i polskie, które sama nie wiem, skąd się wzięły, bo to nie my je przynieśliśmy. Niektóre transparenty głosiły hasło: „Solidarność z Polakami". Z większości flag węgierskich wycięto już komunistyczne godło i pozostały po nim tylko dziury.

Hanna Linsenman, w 1956 r. studentka Katedry Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Warszawskiego

Az egyetemi épülettől transzparensekkel, zászlókkal indultunk el. Nem csupán magyar zászlók voltak, hanem lengyelek is. Magam sem tudom, hogyan kerültek oda, mert nem mi vittük ezeket magunkkal. A transzparensek közül némelyek azt hirdették, „Szolidaritást a lengyelekkel!". A legtöbb magyar zászlóból ekkorra már kivágták a kommunista címert, csak lyukak maradtak utánuk.

Hanna Linsenman, 1956-ban a Varsói Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének hallgatója

We marched off from the University holding banners and flags, not only Hungarian ones, but also Polish flags, though I do not know where they came from because we did not bring them. Some of the banners said, 'Solidarity with Poles!'. The communist emblem had been cut out from most of the Hungarian flags, and there ere only holes left where it had been.

Hanna Linsenman, in 1956 student at the Hungarian Studies Department of the Warsaw University

Wieczorem 23 X 1956 r. przed budynkiem Parlamentu zgromadziło się blisko 200 tys. ludzi. Domagali się wycofania z Węgier oddziałów sowieckich i powrotu Imre Nagya na stanowisko premiera. Partia zdecydowała o zbrojnym stłumieniu protestów określonych jako „kontrrewolucyjne". Na prośbę przywódcy partii Ernő Gerő Chruszczow wyraził zgodę na interwencję stacjonujących w kraju wojsk sowieckich. Partyjni twardogłowi powołali Komisję Wojskową, której powierzono przygotowania do zbrojnego stłumienia powstania. Dwa dni później zniesiono godzinę policyjną, w efekcie na ulicach Budapesztu znów pojawili się manifestanci. Demonstrujący na pl. Kossutha, 25 X 1956 r.

Október 23-án este a Parlament előtt közel kétszázezren gyűltek össze. A tüntetők a szovjet csapatok Magyarországról történő kivonását és Nagy Imre újbóli miniszterelnökségét követelték. A párt az „ellenforradalminak" minősített események fegyveres felszámolása mellett döntött. Gerő Ernő kérésére Hruscsov engedélyezte az országban állomásozó szovjet csapatok beavatkozását. A párt „keményvonalasai" létrehozták a Katonai Bizottságot, azzal a céllal, hogy készítse elő a felkelés fegyveres felszámolását. A hatalom két nappal később feloldotta a kijárási tilalmat, ennek nyomán ismét tüntetők lepték el Budapest utcáit. Tüntetők a Kossuth téren, 1956. október 25.

In the evening of 23 October 1956 nearly 200,000 people gathered by the Parliament building, demanding the withdrawal of Soviet troops from Hungary and reinstatement of Imre Nagy as Prime Minister. The party opted for an armed suppression of the demonstration, which it called 'counterrevolutionary'. At party leader Ernő Gerő's request Khrushchev consented to an intervention of the Soviet troops stationed in Hungary. The armed suppression of the uprising was to be prepared by a Military Commission established by party hardliners. Two days later the curfew was lifted, as a result of which demonstrators reappeared on the streets of Budapest. The picture depicts protesters on Kossuth Square on 25 October 1956. Sándor Bojár/MTI/MTVA | Bojár Sándor/MTI/MTVA | Sándor Bojár/MTI/MTVA

---

23 X 1956 r. wieczorem demonstranci dotarli do siedziby Węgierskiego Radia, gdzie domagali się nadania swoich postulatów. Pomiędzy broniącymi budynku jednostkami bezpieki a demonstrantami, którzy w międzyczasie zdobyli broń, wybuchła walka. Zebrała ona śmiertelne żniwo w szeregach powstańców. Napis „Wolne Radio Węgierskie" na uszkodzonej kulami fasadzie siedziby radia.

Október 23-án az esti órákban sokan a Magyar Rádióhoz vonultak, hogy beolvastassák a forradalmi követeléseket. Az épületet védő államvédelmi karhatalmisták és a fegyverhez jutott tüntetők között tűzharc tört ki, az ostrom halálos áldozatokat is követelt a felkelők oldalán. „Szabad Magyar Rádió"– felirat a rádió szétlőtt homlokzatán.

In the evening of 23 October 1956 demonstrators reached the building of the Hungarian Radio to have its postulates broadcast. A fire fight ensued between the state security units protecting the building and the demonstrators, who had obtained arms in the meantime. The fusillade claimed casualties among the insurgents. The photograph shows a 'Free Hungarian Radio' banner on the facade of the radio building with visible bullet holes. György Fábry/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Fábri György/Magyar Nemzeti Múzeum | György Fábri/Hungarian National Museum, Budapest

---

Część demonstrujących poszła obalić pomnik Stalina. Po roku 1956 bezpieka starała się odszukać mieszkańców Budapesztu, którzy zabrali ze sobą kawałki monumentu.

A tüntetők egy csoportja a Sztálin-szoborhoz vonult, hogy ledöntse. 1956 után az állambiztonság igyekezett felkutatni azokat a budapesti lakosokat, akik darabokat vittek magukkal a szoborból.

Some of the demonstrators went to knock the statue of Stalin down. After 1956 the state security was trying to find the inhabitants in Budapest who took home fragments of the monument. Zdjęcie na dole AKG Images/East News, Zdjęcie po lewej © Erich Lessing | Alul: AKG Images/East News, Bal oldali kép: ©Erich Lessing | Photo below AKG Images/East News, Photo on the left ©Erich Lessing

W Budapeszcie Sowieci stosowali sposób sprawdzony w czasie powstania robotniczego w Berlinie w 1953 r. Usiłowali przy pomocy wojska odciąć stolicę od prowincji, zastraszyć ludność obecnością żołnierzy patrolujących ulice oraz przejąć kontrolę nad strategicznymi punktami w mieście. 25 X 1956 r. w Budapeszcie znajdowały się już trzy dywizje sowieckie, których liczebność sięgała 20 tys. żołnierzy. Zaskoczyła ich siła oporu w stolicy oraz waleczność spontanicznie organizowanych zbrojnych grup powstańczych. Przechodzenie na stronę tych ostatnich żołnierzy i policjantów popierających rewolucję powodowało dalsze osłabienie sił broniących władzy partii, dla powstańców zaś oznaczało dodatkową broń.

A szovjet vezetés Budapesten is az 1953-as berlini felkelés során bevált módszert követte: katonai erővel elszigeteli a fővárost a vidéktől, utcai járőrözéssel megfélemlíti az embereket, és ellenőrzése alá vonja a város stratégiai pontjait. Október 25-én már három szovjet hadosztály volt Budapesten, mintegy húszezer fővel. Meglepte őket a fővárosban tapasztalt ellenállás mértéke, a spontán módon szerveződött fegyveres ellenállócsoportok harcereje. A forradalom céljaival egyetértő honvédek, rendőrök átállása tovább gyengítette a párt hatalmának védelmezőit, és fegyverhez juttatta a felkelőket.

In Budapest the Soviets intended to use the methods that had worked well during the People's Uprising of 1953 in Berlin. They planned to use troops to isolate the capital from the provinces, intimidate the inhabitants with the presence of soldiers patrolling the streets, and take control of strategic points in the city. On 25 October 1956 in Budapest there were already as many as three Soviet divisions, comprising approx. 20,000 soldiers. They were surprised by the fierceness of the resistance they encountered in the capital and the bravery of the spontaneously organised armed insurgent groups. Some of the soldiers and policemen who supported the revolution joined the insurgents, thus further depleting the forces meant to protect the party rule and providing insurgents with additional weapons. ©Erich Lessing

---

24 X 1956 r. o świcie oddziały sowieckie – około 6 tys. żołnierzy, 290 czołgów, 120 pojazdów opancerzonych oraz 156 dział – wkroczyły do Budapesztu.

Október 24-én hajnalban a szovjet csapatok – mintegy hatezer katona 290 tank, 120 páncélozott szállítójármű és 156 ágyú kíséretében – bevonultak Budapestre.

On 24 October 1956 at dawn Soviet troops – approx. 6,000 soldiers, 290 tanks, 120 armoured vehicles, and 156 artillery guns – entered Budapest. The Illustrated London News/Biblioteka Zgromadzenia Narodowego Węgier, Budapeszt | The Illustrated London News/Országgyűlési Könyvtár | The Illustrated London News/Library of Parliament, Budapest

---

Po 25 X 1956 r. powstawały liczne grupy powstańcze, organizowane przede wszystkim w zamieszkanych przez robotników dzielnicach VII, VIII i IX. Najważniejszymi uzbrojonymi grupami powstańczymi były jednostki z zaułku Corvina, ul. Tompa, dzielnicy Pesterzsébet, pl. Barossa, a w Budzie z pl. Széna.

Október 25-e után számos felkelőcsoport szerveződött, többségük a nagyrészt munkások által lakott VII., VIII. és IX. kerületben. A legjelentősebb fegyveres ellenálló csoportok a Corvin köziek, a Tompa utcaiak, valamint a pesterzsébetiek, a Baross tériek és Budán a Széna tériek voltak.

After 25 October 1956 a number of insurgent groups were organised, predominantly in districts VII, VIII, and IX, which were mainly working-class neighbourhoods. The most important armed insurgent groups were those from Corvin Lane, Tompa Street, the Pesterzsébet districts, Baross Square, and also Széna Square in Buda. Vagn Hansen/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Vagn Hansen/Magyar Nemzeti Múzeum | Vagn Hansen/Hungarian National Museum, Budapest

Na węgierskiej prowincji w ciągu kilku dni na zgliszczach rozpadającego się sowieckiego systemu rad stworzono organy samorządu demokratycznego. W skład nowych władz weszło 20–30 tys. osób. Z kolei w zakładach powstało około 2100 rad robotniczych zrzeszających blisko 28 tys. członków. To głównie tym organizacjom walczący w Budapeszcie powstańcy oraz mieszkańcy stolicy zawdzięczali zaopatrzenie w żywność i zorganizowane wsparcie. Na zdjęciu demonstracja pod pomnikiem Kossutha w Sátoraljaújhely.

A vidéki Magyarországnak néhány nap alatt sikerült békés úton felállítania a széthulló szovjet típusú tanácsrendszer romjain a demokratikus önigazgatás szervezeteit. Az új testületekben országszerte 20-30 ezer ember vett részt, az üzemekben pedig mintegy 2100 munkástanács alakult, közel 28 ezer taggal. Javarészt ezeknek a szervezeteknek volt köszönhető a Budapesten harcoló felkelők és a lakosság élelemmel való ellátása, szervezett támogatása. Tüntetés a Kossuth–szobor előtt, Sátoraljaújhely.

Within a couple of days democratic local government structures emerged on the ruins of the disintegrating system of soviets (councils) modelled on those in the USSR. The new government structures consisted of 20,000–30,000 people, while factory workers established some 2,100 workers' councils associating nearly 28,000 members. The Budapest insurgents and inhabitants owed food provision and organised support mostly to those organisations. The picture shows a demonstration at the statue of Kossuth in Sátoraljaújhely. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Masowy wiec w Kaposvár pod pomnikiem Petőfiego. Géza Tordy, aktor Teatru Narodowego w Kaposvár, podczas recytacji.

Nagygyűlés Kaposváron a Petőfi-szobornál. Tordy Géza, a Kaposvári Nemzeti Színház színművésze szaval.

Mass rally in Kaposvár at the statue of Petőfi. Géza Tordy, an actor of the National Theatre in Kaposvár, during recitation. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

By zdławić rewolucję i zapobiec jej rozprzestrzenianiu się na prowincję, do końca października w całym kraju ponad sześćdziesiąt razy otwierano ogień do ludzi. W 24 przypadkach od kul zginęli nieuzbrojeni cywile, w pokojowy sposób demonstrujący przeciwko dyktaturze. 25 października zgromadzonych przed Parlamentem manifestantów ostrzelano z okolicznych budynków i stacjonujących na pl. Kossutha sowieckich czołgów, których załogi do tej pory przyjaźnie odnosiły się do Węgrów. Przynajmniej 60 osób straciło życie, a spośród około 280 rannych kolejnych 14 zmarło w szpitalach.

A forradalom leverésére, majd vidéki továbbterjedésének megakadályozására október végéig több mint hatvan sortűz dördült el országszerte. A diktatúrával szembeforduló, békésen tüntető fegyvertelen civilek elleni sortüzek közül huszonnégy halálos áldozatot is követelt. A Parlament előtt összegyűlt tüntetőkre október 25-én zúdult sortűz a Kossuth teret körülölelő épületekből és a téren tartózkodó, a magyarokkal korábban még barátkozó szovjet harckocsikból. Legalább hatvanan vesztették életüket, körülbelül 280 ember megsebesült, közülük tizennégyen a kórházban belehaltak sérüléseikbe.

By the end of October fire was opened at Hungarians more than 60 times country-wide in order to suppress the revolution and prevent it from spreading to the provinces. In 24 cases, unarmed civilians were shot dead during peaceful demonstrations against the dictatorship. On 25 October the protesters gathered outside the Parliament building were shot at from the nearby buildings and the Soviet tanks on Kossuth Square, whose crews had appeared friendly until then. At least 60 people died on the spot, while 14 of the approx. 280 wounded died in hospitals. Sándor Bojár/MTI/MTVA | Bojár Sándor/MTI/MTVA | Sándor Bojár/MTI/MTVA

Poza Budapesztem krwawe masakry najwięcej ofiar (blisko 100 zabitych) pochłonęły w położonym niedaleko zachodniej granicy kraju mieście Mosonmagyaróvár.

Vidéken a legtöbb áldozattal járó vérfürdőre (mintegy száz halott) az ország nyugati határvárosában, Mosonmagyaróvárott került sor.

Outside Budapest the bloody massacres claimed the largest number of victims (nearly a hundred) in the town of Mosonmagyaróvár located near the western border of the country. ©József Simon

---

Ofiary na pl. Kossutha.

Halálos áldozatok a Kossuth téren.

Casualties on Kossuth Square. Dénes Hegedüs/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Hegedüs Dénes/Magyar Nemzeti Múzeum | Dénes Hegedüs/Hungarian National Museum, Budapest

Rewolucja 1956 r. w bezprecedensowy sposób zjednoczyła naród węgierski. Bez względu na przynależność społeczną, status majątkowy i światopogląd, wszyscy byli zgodni w kwestiach zasadniczych, takich jak wycofanie wojsk sowieckich, suwerenność narodu, zapewnienie podstawowych praw i wolności dla wszystkich obywateli, a także stworzenie demokratycznego państwa z gwarancją sprawiedliwości społecznej. Na zdjęciu dziurawa flaga węgierska zawieszona przy zaułku Corvina.

Az 1956-os magyar forradalom példátlan nemzeti egységet hozott létre. Társadalmi hovatartozásra, anyagi helyzetre és világnézetre való tekintet nélkül mindenki egyetértett olyan alapkövetelésekben, mint a szovjet csapatok kivonása, a nemzeti függetlenség, a szabadságjogok mindenkire kiterjedő megvalósulása, valamint a demokratikus politikai rendszer megteremtése, a társadalmi igazságosság érvényesülése. Lyukas magyar zászló a Corvin köznél.

The revolution of 1956 united the Hungarian nation in an unprecedented way. Regardless of their social, financial or ideological background everybody accepted the most fundamental demands, such as, a removal of the Soviet troops, Hungarian sovereignty, a guarantee of fundamental rights and liberties to all citizens, and also an establishment of a democratic state guaranteeing social justice. The picture shows a Hungarian flag with a hole in it over Corvin Lane. László Tóth (Leslie A. Toth)/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Tóth László (Leslie A. Toth)/Magyar Nemzeti Múzeum | László Tóth (Leslie A. Toth)/Hungarian National Museum, Budapest

---

Pál Fekete (1928), przewodniczący Komitetu Rewolucyjnego w Békéscsaba, w okresie represji stosowanych przez Kádára został skazany na karę dożywotniego więzienia. Poddawano go też torturom fizycznym, ostatecznie został zwolniony po siedmiu latach.

Fekete Pált (1928), a Békéscsabai Forradalmi Bizottság elnökét a kádári megtorlás során életfogytiglanra ítélték, végül – fizikai kínzásokat is elszenvedve – hét év után szabadult.

Pál Fekete (1928), the chairman of the Revolutionary Committee in Békéscsaba, sentenced to life imprisonment during the repressions conducted by Kádár, subjected to physical torture, finally released after seven years. Archiwum Historii Wojskowości, Budapeszt | Hadtörténelmi Levéltár | Military History Archive, Budapest

---

János Szabó (1897–1957), dowódca powstańczej grupy walczącej na pl. Széna w Budapeszcie. W chwili rozpoczęcia interwencji sowieckiej 4 XI 1956 r. próbował zatrzymać czołgi, ostatecznie jednak ze względu na dysproporcję sił zarządził odwrót. W wyniku zdrady aresztowany dwa tygodnie później, na polecenie Sowietów postawiony przed sądem doraźnym i stracony 19 I 1957 r.

Szabó János (1897–1957) a Széna téri felkelőcsoport parancsnoka volt. A november 4-i szovjet intervenció megindulásakor megpróbálta feltartóztatni a páncélosokat, végül a túlerő miatt elrendelte a visszavonulást. November 19-én árulás folytán letartóztatták, szovjet utasításra statáriális bíróság elé állították, és 1957. január 19-én kivégezték.

János Szabó (1897–1957), commander of a group of insurgents fighting on Széna Square in Budapest. During the launch of the Soviet intervention on 4 November 1956 he tried to stop the tanks, but in the end, due to the disproportion in forces, he ordered a retreat. Denounced, he was arrested two weeks later. By order of the Soviets he was then tried by a court martial and executed on 19 January 1957. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Skarbonka Stowarzyszenia Pisarzy Węgierskich. Napis: „Czystość naszej rewolucji pozwala na to, aby w ten sposób zbierać środki dla rodzin naszych męczenników".

A Magyar Írószövetség pénzgyűjtő ládája. Felirat: „Forradalmunk tisztasága megengedi, hogy így gyűjtsünk mártírjaink családjának."

Donation box of the Association of Hungarian Writers. Inscription: 'The purity of our revolution enables us to collect money for the filies of our martyrs in this manner.' Fortepan/István Papp | Papp István/Fortepan | István Papp/Fortepan

Decyzję przywódców Związku Sowieckiego o zbrojnym stłumieniu rewolucji węgierskiej i utworzeniu marionetkowego rządu z Jánosem Kádárem na czele ułatwiły Stany Zjednoczone, które akceptowały powojenny podział Europy na strefy wpływów. Podczas rozpoczętej o świcie 4 XI 1956 r. drugiej inwazji w sumie ponad 60 tys. sowieckich żołnierzy zaatakowało Węgry.
Na zdjęciu czołgi sowieckie wjeżdżające do 4 XI 1956 r.

A szovjet vezetők döntését a magyar forradalom fegyveres felszámolásáról és a Kádár János vezette bábkormány felállításáról megkönnyítette az Egyesült Államok magatartása, amely tiszteletben tartotta a háború utáni Európa befolyási övezetekre történt felosztását. A november 4-én hajnalban megindult második invázió során összességében hatvanezernél is több szovjet katona rohanta le az országot. Szovjet harckocsik bevonulása, Budapest, 1956. november 4.

The United States, which accepted the post-war division of Europe into influence zones, made it easier for the Soviet Union leaders to opt for using force to suppress the Hungarian revolution and install a puppet government headed by János Kádár. During the second invasion, which began in the early hours of 4 November 1956, Hungary was invaded by more than 60,000 Soviet soldiers. Picture of Soviet tanks entering Budapest, 4 November 1956. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

W obawie przed represjami ze strony przywróconej dyktatury komunistycznej blisko 200 tys. Węgrów opuściło kraj. Większość uchodźców znalazła schronienie w państwach Europy Zachodniej, USA oraz Kanadzie. Na zdjęciu uciekinierzy z Węgier przekraczają granicę z Austrią.

A visszaállított kommunista diktatúra megtorlásától tartva mintegy kétszázezer magyar hagyta el az országot. Nagy részüket, a nyugat-európai államok mellett, főként az USA-ban és Kanadában fogadták be. Magyarországi menekültek lépik át az osztrák határt.

Nearly 200,000 Hungarians fled the country fearing repressions by the reinstated communist dictatorship. Most of the refugees found asylum in Western Europe, the USA, and Canada. Picture of refugees crossing the Hungarian border with Austria. IMAGNO/FORUM

Pomimo głoszonych w eterze haseł propagandowych Zachód nie był w stanie udzielić walczącym o wolność Węgrom oczekiwanej pomocy zbrojnej, natomiast opinia publiczna w wielu krajach na świecie jednogłośnie wyrażała solidarność z węgierską rewolucją. Na zdjęciu demonstracja wzywająca do wspierania Węgrów. Londyn, 4 XI 1956 r.

Az éteren keresztül hirdetett propagandaszólamokkal szemben a Nyugat tevőleges, fegyveres segítséget – a magyar várakozásokkal ellentétben – valójában nem is nyújthatott a szabadságharcnak, de a világ számos államának közvéleménye egyöntetűen kifejezte rokonszenvét. A magyarok támogatására felhívó tüntetés, London, 1956. november 4.

Despite broadcasting propaganda slogans on the air, the West was unable to bring the awaited military aid to the Hungarian fighters for freedom. Public opinion in many countries unanimously declared solidarity with the Hungarian revolution. Picture of a march in support of the Hungarians, London, 4 November 1956. Universal Photo Service/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Universal Photo Service/Magyar Nemzeti Múzeum | Universal Photo Service/Hungarian National Museum, Budapest

---

Dary i paczki napływały z Europy Zachodniej i zza oceanu, gdzie organizowano także demonstracje i wiece solidarnościowe z Węgrami. Na zdjęciu rozdzielanie paczek przysłanych z Austrii.

Adományok, segélycsomagok érkeztek Nyugat-Európából és a tengerentúlról, ahol rokonszenv-tüntetéseket és gyűléseket is szerveztek. Ausztriából küldött csomagok szétosztása.

Donations and parcels were arriving from Western Europe and overseas, where solidarity demonstrations and rallies were also organised. The picture shows distribution of parcels from Austria. László Tóth (Leslie A. Toth)/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Tóth László (Leslie A. Toth)/Magyar Nemzeti Múzeum | László Tóth (Leslie A. Toth)/Hungarian National Museum, Budapest

W wyniku represji po stłumieniu rewolucji ponad 22 tys. osób prawomocnie skazano na więzienie. Wykonano również ponad 220 wyroków śmierci – ostatni w roku 1961. Dziesiątki tysięcy osób straciły pracę bądź zostały przymusowo wysiedlone, a kolejnych 13 tys. internowano. Ostatni ze skazanych uczestników rewolucji 1956 r. wyszli na wolność w połowie lat siedemdziesiątych. Na zdjęciu proces karny Ilony Tóth i jej towarzyszy, luty 1957 r.

A forradalom leverését követő megtorlás során több mint huszonkétezren kerültek jogerős ítélettel börtönbe, több mint 220 embert pedig kivégeztek – az utolsó halálos ítéletet 1961-ben hajtották végre. Sok tízezer embert elbocsátottak a munkahelyéről, vagy kényszerkitelepítés hatálya alá vontak, tizenháromezret pedig internáltak. Az utolsó 1956-os elítéltek az 1970-es évek közepe táján szabadultak. Tóth Ilona és társai büntetőpere, 1957. február.

More than 22,000 people were lawfully sentenced to imprisonment as a result of the repressions after the suppression of the revolution. Also more than 220 death sentences were carried out, the last one in 1961. Tens of thousands of people lost their jobs or were forcedly resettled, while another 13,000 were interned. The last of the sentenced insurgents were released in the mid-1970s. The picture shows the criminal trial of Ilona Tóth and her companions, February 1957. Dániel Kéri/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Kéri Dániel/Magyar Nemzeti Múzeum | Dániel Kéri/Hungarian National Museum, Budapest

---

Árpád Brusznyai (1924–1958), nauczyciel szkoły średniej, od 26 X 1956 r. członek, a następnie przewodniczący Rady Rewolucyjnej województwa Veszprém, zrobił wszystko, aby przywrócić porządek praworządny; został stracony 9 I 1958 r.

Brusznyai Árpád (1924–1958) gimnáziumi tanár 1956. október 26-án tagja, később elnöke lett a Veszprém Megyei Forradalmi Tanácsnak, mindent megtett a törvényes rend helyreállítása érdekében. 1958. január 9-én kivégezték.

Árpád Brusznyai (1924–1958) – secondary school teacher, on 26 October 1956 became a member and then chairman of the Revolutionary Council of Veszprém County, did everything to reinstate the lawful order, executed on 9 January 1958. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Reżim obawiał się nawet dzieci. Po roku 1956 granicę wieku wydawania wyroków śmierci obniżono do 16 lat. Najmłodszą ofiarą był Péter Mansfeld (1941–1959), który w lutym 1958 r. wraz z towarzyszami rozbroił policjanta, planował odbicie uwięzionych kolegów oraz chciał zemścić się na donosicielach. Niezłomny chłopak został stracony 21 III 1959 r. – w 40. rocznicę proklamowania komunistycznej Węgierskiej Republiki Rad.

A hatalom még a gyerekektől is félt – 1956 után a halálos ítélet kiszabásának korhatárát 16 évre szállították le. A legfiatalabb áldozat Mansfeld Péter (1941–1959) volt, aki 1958 februárjában társaival együtt lefegyverzett egy rendőrt, bebörtönzött ismerősei kiszabadítását tervezte, és bosszút akart állni a besúgókon. A megtörhetetlen fiút 1959. március 21-én végezték ki, az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulóján.

The regime was afraid even of children. After 1956 the age limit for death sentences was lowered to 16. The youngest victim was Péter Mansfeld (1941–1959), who, with his associates, disarmed a policeman in February 1958 and also planned to free his detained friends and take revenge on the denouncers. The unwavering boy was executed on 21 March 1959, on the 40th anniversary of the proclamation of the communist Hungarian Soviet Republic. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

István Angyal (1928–1958) wraz z rodziną w 1944 r. został deportowany do Auschwitz, skąd jako jedyny wrócił na Węgry. Pracował jako kierownik budowy w Budapeszcie. Podczas rewolucji dowodził grupą powstańców z ul. Tűzoltó. Po 4 XI 1956 r. zajmował się przygotowywaniem ulotek i gazetek w szpitalu przy ul. Sándora Péterfy. Całkowicie oddanego komunistycznym przekonaniom rewolucjonistę stracono 1 XII 1958 r.

Angyal Istvánt (1928–1958) családtagjaival együtt 1944-ben Auschwitzba deportálták, ahonnét egyedül ő tért haza. Építésvezetőként dolgozott. A forradalom alatt a Tűzoltó utcai felkelőcsoport parancsnoka lett. November 4-e után a Péterfy Sándor utcai kórházban röplap- és újságkészítéssel foglalkozott. A kommunista meggyőződéséhez elkötelezetten ragaszkodó forradalmárt 1958. december 1-jén végezték ki.

István Angyal (1928–1958) – in 1944 deported with his family to Auschwitz, from where only he returned to Hungary; he was a construction worker in Budapest; during the revolution commanded a group of insurgents on Tűzoltó Street and after 4 November 1956 prepared leaflets and brochures in a hospital on Sándor Péterfy Street. This revolutionary and ardent communist was executed on 1 December 1958. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

---

Stracono także premiera rewolucji Imre Nagya oraz ministra obrony Pála Malétera. Na zdjęciu grupa oskarżonych w procesie Nagya podczas ogłoszenia wyroku, 15 VI 1958 r.

Kivégezték Nagy Imrét, a forradalom miniszterelnökét és Maléter Pál honvédelmi minisztert is. A Nagy Imre-per vádlottjainak csoportja az ítélethirdetés alatt, 1958. június 15.

Revolutionary Prime Minister Imre Nagy and Minister of Defence Pál Maléter were also executed. The picture shows the defendants in Nagy's trial during the announcement of the verdict, 15 June 1958. Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Magyar Nemzeti Múzeum | Hungarian National Museum, Budapest

Tych wszystkich, którzy odważyli się zrobić świństwa, należy jednego za drugim postawić pod sąd, skazać na śmierć i stracić.

János Kádár

Akik vették maguknak a bátorságot, és disznóságokat csináltak, körmenetben kell bíróság elé állítani, halálra ítélni és kivégezni.

Kádár János

All those who dared commit all sorts of atrocities must be put on trial, sentenced to death, and executed.

János Kádár

Na ulicach Warszawy stały puszki z napisem: „Na lekarstwa dla Węgrów”. Ludzie zatrzymywali się, przechodzili. Wrzucali w skarbonkę, ile kto mógł. Byłem obecny przy otwarciu takiej puszki. Wśród wielu banknotów – jakiś list. W nim 50 złotych i na kartce napis z koślawych literek: „Miała mi za to mamusia kupić misia, ale tobie, dziewczynko z Budapesztu, bardziej są pieniążki potrzebne. Krysia z Warszawy”.

Varsó utcáin dobozok álltak ezzel a felirattal: „Gyógyszerekre a magyaroknak.” Az emberek megálltak, majd továbbhaladtak. Mindenki annyit dobott be, amennyit tudott. Jelen voltam egy ilyen doboz felnyitásánál. A sok bankjegy között – egy levél. Benne 50 złoty volt, és a papíron girbe-gurba betűkkel ez állt: „A mamám megígérte, hogy ezért mackót vesz nekem, de neked, budapesti kislány, a pénz most fontosabb. Krysia Varsóból.”

On the streets of Warsaw there were donation boxes marked ‘For medicine for Hungarians’. People stopped and moved on. They put in as much as they could. I was present at the opening of such a money box. Among the banknotes was a letter and in it 50 zlotys and a piece of paper with the following written in the crooked handwriting of a child: ‘Mummy was going to buy me a teddy bear for this money, but you, a girl from Budapest, need this money more than I do. Krysia from Warsaw’.

Warta honorowa studentów Uniwersytetu Warszawskiego przed Instytutem Węgierskim w Warszawie. Nad kwiatami umieszczono napis „W hołdzie Narodowi Węgierskiemu”, poniżej ustawiono pudełko na pieniądze przeznaczone, jak głosi inny napis, „na lekarstwa dla Węgrów”.

A Varsói Egyetem hallgatóinak díszőrsége a Magyar Intézet előtt Varsóban. A virágok felett a következő felirat olvasható: „Tisztelettel a magyar nemzetnek”, alatta egy doboz, ahova – mint a másik felirat jelzi – a „magyaroknak szánt gyógyszerekre” lehetett adakozni.

Warsaw University students’ honour guard outside the Hungarian Institute in Warsaw. Above the flowers the next inscription can be read, ‘In honour of the Hungarian Nation’, while the other one informs that the money donated would be spent on medicine for Hungarians. Andrzej Zborski

Warta honorowa studentów Uniwersytetu Warszawskiego przed Instytutem Węgierskim w Warszawie. Nad kwiatami umieszczono napis „W hołdzie Narodowi Węgierskiemu", poniżej ustawiono pudełko na pieniądze przeznaczone, jak głosi inny napis, „na lekarstwa dla Węgrów".

A Varsói Egyetem hallgatóinak díszőrsége a Magyar Intézet előtt Varsóban. A virágok felett a következő felirat olvasható: „Tisztelettel a magyar nemzetnek", alatta egy doboz, ahova – mint a másik felirat jelzi – a „magyaroknak szánt gyógyszerekre" lehetett adakozni.

Warsaw University students' honour guard outside the Hungarian Institute in Warsaw. Above the flowers the next inscription can be read, 'In honour of the Hungarian Nation', while the other one informs that the money donated would be spent on medicine for Hungarians. Andrzej Zborski

---

Dramat powstania na Węgrzech odbił się szerokim echem w Polsce. W prasie obszernie i zgodnie z prawdą relacjonowano przebieg wydarzeń nad Dunajem. Nowe władze w Warszawie były przeciwne sowieckiej interwencji i nie czyniły przeszkód akcjom solidarności podejmowanym przez społeczeństwo, m.in. oddawaniu krwi i zbiórkom pieniędzy. Polacy na wieść o dramacie, który stał się udziałem „bratanków", zdali egzamin z solidarności. Na zdjęciach oddawanie krwi i jej pakowanie w Instytucie Hematologii w Warszawie.

A magyar felkelés élénk visszhangra talált Lengyelországban. A sajtó nagy terjedelemben és a valóságnak megfelelően számolt be a Duna menti eseményekről. Az új varsói vezetés ellenezte a szovjet fegyveres intervenciót, és nem gördített akadályt a társadalmi szolidaritás megnyilvánulásai elé sem, ami egyebek mellett véradást vagy adománygyűjtést jelentett. A testvéri magyar nemzet drámájának hírére a lengyelek tanúságot tettek szolidaritásukról. Véradás és a vér szakszerű csomagolása a varsói Hematológiai Intézetben.

The dramatic uprising in Hungary echoed far and wide in Poland. The press reported the course of the events on the River Danube in detail and truthfully. The new Polish government was against the Soviet intervention and it did not obstruct solidarity campaigns organised by society such as blood donations and money collections. The Poles did prove their solidarity after they had learned about the dramatic situation of their fraternal nation. The photos show a volunteer giving blood and the pack of blood containers at the Institute of Haematology in Warsaw. Bolesław Miedza/PAP, zbiór Andrzeja Sochackiego/AAN | Bolesław Miedza/PAP, Andrzej Sochacki gyűjteménye/AAN | Bolesław Miedza/PAP, Andrzej Sochacki's collection/AAN

Grób nieznanego żołnierza w Krakowie.

Az ismeretlen katona sírja Krakkóban.

The Tomb of the Unknown Soldier in Cracow. ze zbiorów Władysława Żeleńskiego | Władysław Żeleński gyűjteménye | Władysław Żeleński's collection

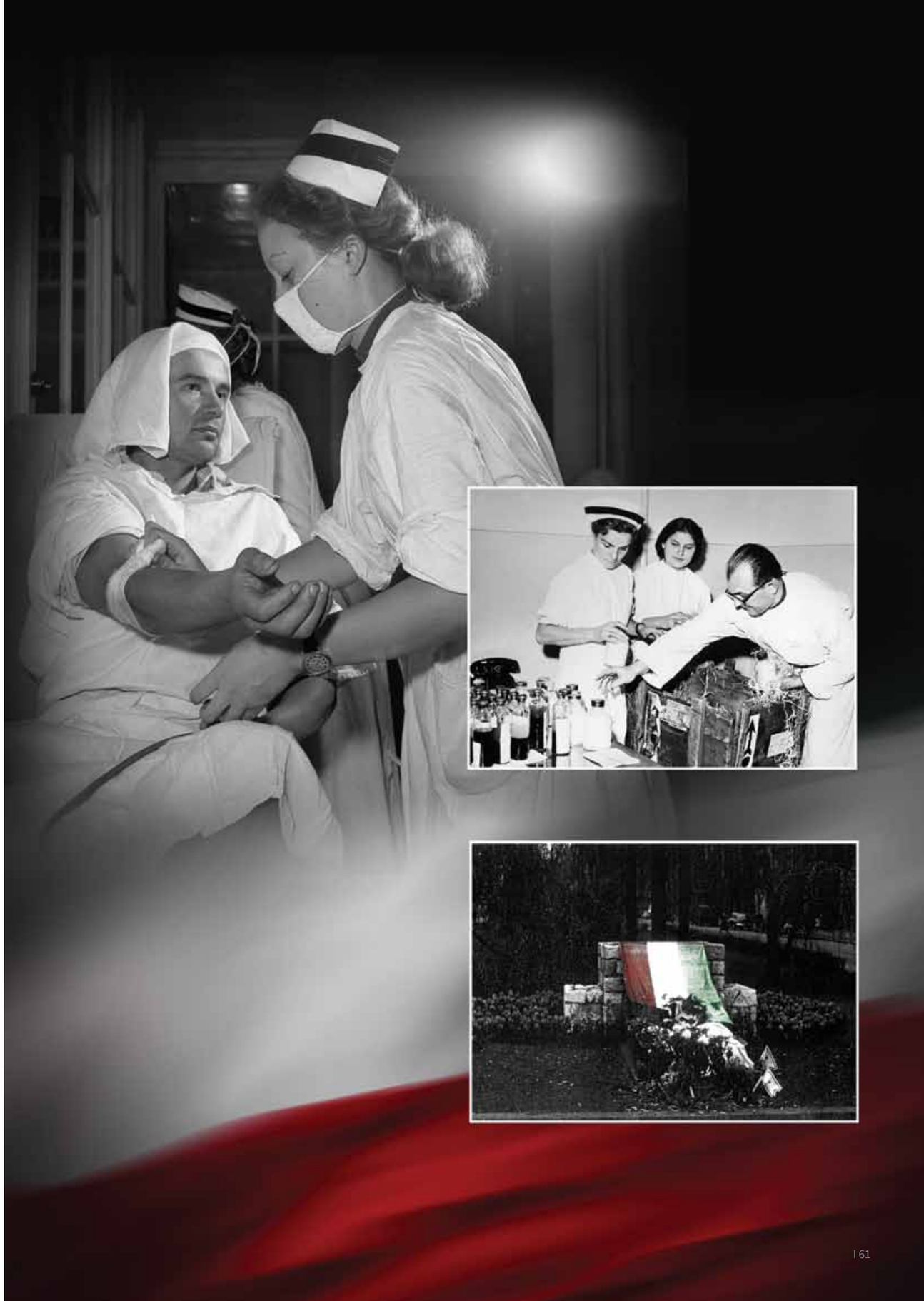

Ta krew, co Wisłą nie spłynęła,
gdy lud nasz kruszył mury kłamstw,
ta krew, co Wisłą nie spłynęła,
po stokroć się należy wam.

Tadeusz Śliwiak, *Słowo o krwi*

Vérünk, mely nem folyt el a Visztulán,
hogy szétzúztuk a hazugság-falat,
vérünk, mely nem folyt el a Visztulán,
titeket illet, nektek maradt.

Tadeusz Śliwiak, *Dal a vérről* (részlet, ford. Gömöri György)

That blood that did not flow down the River Vistula
when our people were crumbling the walls of lies,
that blood that did not flow down the River Vistula
is what you deserve, a hundredfold.

Tadeusz Śliwiak, *A Word on Blood* (excerpt)

W centrum Warszawy powiewały węgierskie flagi narodowe, umieszczano hasła solidarności z Węgrami, trwały zbiórki pieniędzy. Na zdjęciach zbiórka przy skrzyżowaniu naprzeciwko gmachu KC partii komunistycznej i zbiórka organizowana przez studentów Akademii Sztuk Pięknych. Napisy na transparentach: „Węgrzy wzywają pomocy", „Ręce precz od Węgier", „Generał Józef Bem. W walce o wolność jesteśmy zawsze razem".

Varsó központjában magyar zászlók lengtek, a magyarokkal szolidaritást vállaló feliratokat helyeztek el, számos helyen pénzadományokat gyűjtöttek – a képeken a kommunista párt Központi Bizottságának épületével szemben található kereszteződésben, valamint a Képzőművészeti Egyetem hallgatói szervezésében. Feliratok a transzparenseken: „A magyarok segítségért kiáltanak", „El a kezekkel Magyarországtól", „Bem József tábornok. A szabadságért folytatott küzdelemben mindig együtt vagyunk."

Hungarian national flags were raised in the Warsaw city centre along with banners manifesting solidarity with Hungary. The pictures show two of the organised money collections: one outside the building of the Central Committee of the communist party and another one prepared by students of the Academy of Fine Arts. The inscriptions on the banners: 'Hungarians call for help', 'Hands off Hungary', 'General Józef Bem. Always together in the struggle for freedom.' Duże zdjęcie Andrzej Zborski/Zdjęcie powyżej Jerzy Mąkowski/Zdjęcie poniżej Andrzej Zborski | Háttérkép: Andrzej Zborski/Felső kép: Jerzy Mąkowski/Alsó kép: Andrzej Zborski |" Background photo Andrzej Zborski/Photo above Jerzy Mąkowski/Photo below Andrzej Zborski

Węgrom przekazano drogą lotniczą 795 litrów krwi, 415 litrów plazmy, 16,5 tys. kilogramów środków krwiozastępczych, surowicy, lekarstw i środków opatrunkowych oraz trzy tony żywności. Drogą lądową do końca listopada dostarczono 312 ton lekarstw, żywności i materiałów budowlanych. Na zdjęciach skrzynie z napisem „Dzieci Szczecina dzieciom Budapesztu" i „Szczecin Budapesztowi", oraz załadunek krwi oddanej przez mieszkańców Poznania dla Węgrów do samolotu odlatującego z Warszawy do Budapesztu.

A lengyelek légi úton 795 liter vért, 415 liter vérplazmát, 16,5 ezer kilogramm vérhelyettesítőszert, szérumot, gyógyszert és kötszert, valamint három tonna élelmiszert küldtek a magyaroknak. November végéig közúton 312 tonna gyógyszert, élelmiszert és építési anyagot szállítottak Magyarországra. A képen látható ládák felirata: „Szczecin gyermekei Budapest gyermekeinek", „Szczecin Budapestnek". A másik fotón a Poznań lakosaitól a magyarok számára gyűjtött vért rakodják fel a Varsóból Budapestre induló repülőgépre.

795 litres of blood, 415 litres of blood plasma, 16,500 kilograms of blood substitutes, serum, medicine, and dressings, along with 3 tonnes of food were transported to Hungary by air, and by the end of November 312 tonnes of medicine, food, and construction materials had been delivered by land transport. The inscriptions on the crates in the pictures read, 'Children of Szczecin for children of Budapest' and 'Szczecin for Budapest'. The other picture shows a plane departing from Warsaw to Budapest carrying blood donated by Poznań inhabitants. Stanisław Cieślak, zbiór Andrzeja Sochackiego/AAN | Stanisław Cieślak, Andrzej Sochacki gyűjteménye/AAN | Stanisław Cieślak, Andrzej Sochacki's collection/AAN

Żądamy suwerenności Polski i Węgier!

Ręce precz od Węgier!

Precz z interwencją wojsk radzieckich na Węgrzech!

Napisy na transparentach

Követeljük a lengyel és a magyar szuverenitást!

El a kezekkel Magyarországtól!

Le a magyarországi szovjet katonai intervencióval!

Feliratok a transzparenseken

We demand Polish and Hungarian sovereignty!

Hands off Hungary!

Stop the Soviet intervention in Hungary!

Slogans on banners

Demonstracja uliczna 30 X 1956 r. w Olsztynie z udziałem 10 tys. osób należała do największych w Polsce i odbywała się pod hasłem „Ręce precz od Węgier". Wówczas to pl. Armii Czerwonej przemianowano na pl. Powstańców Węgierskich. Później miejscowe władze zgodziły się na kompromis: stara nazwa nie wróciła, placowi zaś nadano imię gen. Józefa Bema, symbolizującego przyjaźń polsko-węgierską. Generał jest patronem placu do dziś.

Az 1956. október 30-án „El a kezekkel Magyarországtól!" jelszóval lezajlott tízezres utcai tüntetés Olsztynban az egyik legnagyobb ilyen jellegű megmozdulás volt Lengyelországban. Ekkor keresztelték át a városban a Vörös Hadsereg teret Magyar felkelők terévé. Később a helyi hatalom kompromisszumot kötött: nem állították vissza a régi elnevezést, hanem a magyar–lengyel barátság megtestesítőjéről, Bem József tábornokról nevezték el a teret, amely a mai napig az ő nevét viseli.

Attended by 10,000 people, the street demonstration on 30 October 1956 in Olsztyn was one of the largest in Poland, its motto was 'Hands off Hungary'. On that occasion Armii Czerwonej [Red Army] Square was renamed Powstańców Węgierskich [Hungarian Insurgents] Square. Later the local authorities agreed on a compromise: the old name did not return, but the square was named after General Józef Bem, a symbol of Polish–Hungarian friendship. The General remains the patron of the square. Muzeum Warmii i Mazur | Warmia és Mazúria Múzeuma | Museum of Warmia and Masuria

---

A plakát felirata: "Értelmiségi vitaklub, Tarnów. A tarnówiak a magyaroknak. A magyar költészet és zene estje. A bevételt a testvéri magyar nemzet megsegítésére fordítjuk."

Inscription: 'Intellectuals' Discussion Club in Tarnów. Tarnów inhabitants in support of Hungarians. Evening of Hungarian poetry and music. Proceeds to be donated for aid to the fraternal Hungarian Nation.'

Wkrótce po październiku 1956 r. władze zaczęły wycofywać się ze zdobyczy odwilży. Stagnacja gospodarcza w drugiej połowie lat sześćdziesiątych w połączeniu z rosn ącą opresyjnością systemu prowadziła do kolejnych kryzysów w marcu 1968 r. i grudniu 1970 r.

Podczas 14 lat rządów Władysława Gomułki doszło do ponurego paradoksu: witany z entuzjazmem człowiek, który w październiku 1956 r. nie dopuścił do sowieckiej interwencji i krwawego dramatu, w grudniu 1970 r. wydał rozkaz strzelania do robotników walczących na Wybrzeżu o lepsze warunki życia i godność. Na zdjęciach: Władysław Gomułka w czasie wyborów do sejmu 20 I 1957 r. i pochód na ulicach Gdyni 17 XII 1970 r. z ciałem zabitego Zbigniewa Godlewskiego.

Nem sokkal 1956 októbere után a hatalom nekilátott, hogy felszámolja az enyhülés eredményeit. A gazdaság stagnálása az 1960-as évek második felében, összekapcsolva a rendszer egyre erősödő elnyomó jellegével, elvezetett az 1968. márciusi és az 1970. decemberi válsághoz.

Władysław Gomułka 14 évig tartó uralmát komor paradoxonnal lehet jellemezni: az az ember, akit a tömegek lelkesedéssel fogadtak, aki 1956 októberében megakadályozta a szovjet intervenciót és a véres drámát lengyel földön, 1970 decemberében tűzparancsot adott ki a Tengermelléken a jobb életkörülményeket és az emberi méltóság tiszteletét követelő munkások ellen. A képeken: Władysław Gomułka az 1957. január 20-án megtartott parlamenti választások idején, illetve az 1970. december 17-i menet Gdyniában a meggyilkolt Zbigniew Godlewski holttestével.

Soon after October 1956 the authorities began to retreat from the achievements of the thaw. The economic stagnation in the late 1960s coupled with the increasingly oppressive system led to two other crises in March 1968 and December 1970.

The 14 years of Władysław Gomułka as the communist party leader culminated in a dismal paradox. Enthusiastically welcomed in October 1956, he prevented the Soviet intervention and a bloody catastrophe, whereas in December 1970 the same man gave an order to open fire at Pomeranian workers who were fighting for dignity and better living conditions. The photos show Władysław Gomułka during the Parliamentary elections on 20 January 1957 and a march on 17 December 1970 along the streets of Gdynia with the body of Zbigniew Godlewski. Zdjęcie górne Władysław Sławny/FORUM, zdjęcie po prawej Edmund Pepliński/ECS | Felül: Władysław Sławny/FORUM, Jobbra: Edmund Pepliński/ECS | Photo above Władysław Sławny/FORUM, Photo on the right Edmund Pepliński/ECS

Nadzieje, że dzięki Władysławowi Gomułce system stanie się bardziej sprawiedliwy, ludzki i ekonomicznie wydolny, stopniowo się rozwiewały. W drugiej połowie lat pięćdziesiątych zaczęła się w Polsce era „małej stabilizacji": władze zrobiły pierwszy krok w stronę zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych społeczeństwa. Najprostsze sprzęty: meblościanka, telewizor, pralka, radio tranzystorowe, wyjątkowo polski samochód „Syrena", które stały się już osiągalne w mieście, dużo trudniej docierały na wieś. Na zdjęciach polska wieś w latach sześćdziesiątych i dom handlowy „Motozbyt" w Łodzi.

A Władysław Gomułkához fűzött remény, hogy a rendszer igazságosabb, emberibb és gazdaságilag hatékonyabb lesz, fokozatosan szertefoszlott. Az 1950-es évek második felében megkezdődött az ún. „kis stabilizáció" időszaka Lengyelországban: a hatalom megtette az első lépéseket a társadalom fogyasztói igényeinek kielégítése felé. A legegyszerűbb háztartási eszközök, mint a szekrényso r, tévékészülék, mosógép, tranzisztoros rádió, kivételes esetben a lengyel gyártmányú Syrenka gépkocsi, elérhetővé váltak a városokban élők számára, miközben a falvakba sokkal nehezebben jutottak el. A képen a łódzi Motozbyt áruház és lengyel falusi életkép látható az 1960-as években.

The hopes that Władysław Gomułka would make the political system more just, humane, and economically efficient were gradually dispelling. In the late 1950s began the period of Polish 'little stabilisation', as the authorities took the first step towards satisfying the consumer needs of society. The most basic goods such as wall units, TV sets, washing machines, transistor radios, and the entirely Polish car called 'Syrena' (Polish for mermaid), which became obtainable in towns and cities, needed more time to reach the countryside. The photos show the Polish countryside in the 1960s and the 'Motozbyt' department store in Łódź. zdjęcie po lewej Marek Zurn/FORUM, zdjęcie po prawej Witold Rozmysłowicz/PAP | Balra: Witold Rozmysłowicz/PAP, jobbra: Marek Zurn/FORUM | Photo on the left Marek Zurn/FORUM, photo on the right Witold Rozmysłowicz/PAP

Przez trzy dekady po 1956 r. Węgrami w sposób niepodważalny rządził János Kádár. Reżim starał się uzyskać legitymizację poprzez utrzymywanie stabilnego poziomu życia. Aż do upadku systemu przynależność do obozu sowieckiego, system monopartyjny oraz nazywanie wydarzeń 1956 r. inaczej niż „kontrrewolucją" pozostawały tematami tabu. Choć od lat sześćdziesiątych nie oczekiwano już publicznego identyfikowania się z oficjalną polityką, dziesięciomilionowe społeczeństwo węgierskie było kontrolowane poprzez siatkę donosicieli, liczącą w całym tym okresie 20–30 tys. osób.
Do upadku reżimu Kádára w jednakowym stopniu przyczyniły się zmiany na światowej scenie politycznej, kryzys paliwowy, wzrost zadłużenia zagranicznego, oraz rozłam spójności wewnątrzpartyjnej i umocnienie się ruchów opozycyjnych.

Az 1956-ot követő három évtizedben Kádár János Magyarország megkérdőjelezhetetlen vezetője volt. A hatalom az életszínvonal stabilan tartásával próbált legitimitást teremteni magának. A rendszer bukásáig a szovjet táborhoz tartozás, az egypártrendszer és 1956 nem „ellenforradalomként" való említése tabu maradt. Az 1960-as évektől ugyan már nem volt elvárás a nyílt azonosulás a hivatalos politikával, de a tízmilliós magyar társadalom belső mozgásait folyamatosan 20-30 ezres besúgóhálózattal ellenőrizték. A Kádár-rendszer bukásában a világpolitikai tényezők változása, az olajválság és a külső adósságállomány felhalmozódása mellett a párt belső kohéziójának megroppanása és az ellenzéki mozgalmak megerősödése egyaránt közrejátszott.

János Kádár governed Hungary immovably for the next three decades after 1956. His regime was trying to derive legitimacy from maintaining a stable standard of living. Issues such as Hungary being a part of the Soviet bloc, the single-party political system, and regarding the events of 1956 in a different way than a 'counterrevolution' remained a taboo until the collapse of the system. Despite the fact that from the 1960s the authorities no longer expected Hungarians to publically support the official policy, the ten-million population remained controlled through a network of 20,000–30,000 informers. The changes in the international political arena, the oil crisis, the increase in the foreign debt, the split within the party and the strengthening of the opposition movements all contributed equally to the fall of Kádár's regime. Ferenc Vigovszki/MTI/MTVA

Mogące pomieścić najwyżej trzy- lub czteroosobowe rodziny małe mieszkania doskonale odzwierciedlały dążenie reżimu Kádára do zbudowania „społeczeństwa idealnego", którego poziom życia finansowany był z zachodnich kredytów. W latach osiemdziesiątych narastający kryzys gospodarczy uniemożliwiał utrzymanie dotychczasowego poziomu życia. Związane z tym niezadowolenie społeczeństwa było jedną z przyczyn osłabienia pozycji władz.

A legfeljebb három-négy fős családok számára kialakított kis lakások hűen tükrözték a Kádár-rendszer elképzeléseit az „ideális társadalomról", amelynek életszínvonalát nyugati hitelekből finanszírozták. Az 1980-as években a növekvő gazdasági válság miatt már nem volt lehetséges az életszínvonal szinten tartása, az ebből fakadó elégedetlenség hozzájárult a rendszer meggyengüléséhez.

Small flats, which could house families of three or a maximum of four, were a perfect illustration of Kádár's intention to build an 'ideal society', with its standard of living financed through loans from the West. The deepening economic crisis in the 1980s made it impossible to maintain the current standard of living. The consequent popular discontent contributed to the weakening of the government. Antal Wormser/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt, Dániel Kéri/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Wormser Antal/Magyar Nemzeti Múzeum, Kéri Dániel/Magyar Nemzeti Múzeum | Antal Wormser/Hungarian National Museum, Budapest, Dániel Kéri/ Hungarian National Museum, Budapest

Dla pojawiających się w latach osiemdziesiątych ruchów opozycyjnych rok 1956 stanowił symbol wolności i demokracji. Na początku 1989 r. przywódcy osłabionej partii komunistycznej zgodzili się na publiczny ponowny pogrzeb Imre Nagya i wraz z nim straconych towarzyszy. Dzień 16 VI 1989 r. stał się punktem zwrotnym: blisko ćwierć miliona Węgrów pochyliło wówczas głowy przed zamordowanymi. Miliony śledziły uroczystość przed telewizorami. Spośród wygłoszonych przemówień najodważniejsze okazało się wystąpienie Viktora Orbána, który w imieniu węgierskiej młodzieży domagał się wycofania z kraju wojsk sowieckich, stacjonujących na Węgrzech od 1945 r. Na zdjęciu trumny ze szczątkami zamordowanych na pl. Bohaterów w Budapeszcie.

Az 1980-as években formálódó ellenzéki mozgalmak számára 1956 a szabadság és a demokrácia szimbólumát jelentette. 1989 elején a meggyengült kommunista párt vezetői beleegyeztek Nagy Imre és társai nyilvános újratemetésébe. 1989. június 16-a lélektani fordulóponttá vált: a helyszínen közel negyedmillió magyar hajtott fejet a kivégzettek és meggyilkoltak előtt, televízión milliók követték az eseményeket. Az elhangzott beszédek közül a legbátrabb a magyar ifjúság nevében felszóláló Orbán Viktoré volt, aki az 1945 óta az országban állomásozó szovjet csapatok kivonását követelte. A mártírok ravatala a Hősök terén.

The opposition movements appearing in the 1980s regarded the year 1956 as a symbol of freedom and democracy. In early 1989 the leaders of the weakened communist party agreed to a public reinterment of Imre Nagy and his fellow victims. The 16 June 1989 became a turning point, as nearly a quarter of a million Hungarians honoured those who were murdered. Millions watched the celebrations on TV. Of the speeches given on that occasion the most important one proved to be that made by Viktor Orbán on behalf of the Hungarian youth, in which he demanded a withdrawal of the Soviet troops stationed in Hungary from 1945. The picture shows coffins with the remains of the murdered on Hősök Square (Heroes' Square) in Budapest.
József Balaton/MTI/MTVA

Symbolicznym wyrazem więzi łączącej oba narody był udział przedstawicieli polskiej „Solidarności" i Niezależnego Zrzeszenia Studentów w uroczystym pogrzebie ekshumowanego Imre Nagya i jego współtowarzyszy, 16 VI 1989 r.

A két nemzetet egybefűző kötelékek jelképes kifejezéseként a lengyel Szolidaritás szakszervezet és a szintén ellenzéki Független Diákszövetség képviselői részt vettek Nagy Imre és társai 1989. június 16-i ünnepélyes újratemetésén.

A symbolic manifestation of the bond between the two nations in 1989 was the participation of representatives of the Polish Solidarity trade union and the Independent Students' Association in the ceremony of Imre Nagy's reinterment on 16 June 1989. Zoltán Fejér/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt | Fejér Zoltán/Magyar Nemzeti Múzeum | Zoltán Fejér/Hungarian National Museum, Budapest

---

János Kádár, sekretarz generalny Węgierskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej, dwa miesiące przed odwołaniem z funkcji, przy jednym z wyjść z sali posiedzeń Parlamentu, 16 III 1988 r. Kádár zmarł 6 VII 1989 r., w dniu, kiedy Sąd Najwyższy uniewinnił pośmiertnie skazanych w procesie Imre Nagya od postawionych im fałszywych zarzutów.

Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt főtitkára 1988. március 16-án, két hónappal leváltása előtt a Parlament üléstermének egyik kijáratában. Kádár 1989. július 6-án, ugyanazon a napon halt meg, amikor a Legfelsőbb Bíróság felmentette a Nagy Imre-per elítéltjeit az ellenük emelt hamis vádak alól.

János Kádár, the General Secretary of the Hungarian Socialist Workers' Party, standing by one of the exits from to the Parliament chamber on 16 March 1988, that is, two months before his dismissal. Kádár died on 6 July 1989, on the day when the Supreme Court posthumously acquitted the defendants in Imre Nagy's trial of the false charges.
Lajos Soós /MTI/MTVA

Po raz pierwszy rocznicę rewolucji 1956 r. społeczeństwo węgierskie mogło jawnie obchodzić 23 X 1989 r.

A magyar társadalom 1989. október 23-án ünnepelhette először szabadon az 1956-os forradalmat.

The first time that Hungarian society was able to openly celebrate the anniversary of the revolution of 1956 was on 23 October 1989. Sovfoto/BE&W

József Antall, pierwszy wybrany demokratycznie w wolnych wyborach po upadku komunizmu premier Węgier, na sesji Zgromadzenia Narodowego.

Antall József, a kommunista rendszer összeomlása utáni első szabadon megválasztott miniszterelnök az országgyűlésben.

József Antall – the first Hungarian prime minister democratically elected in free elections after the fall of communism; here during a session of the National Assembly. Attila Kovács/MTI/MTVA

Dzięki „Solidarności" w latach osiemdziesiątych w podziemiu ukazało się wiele książek i publikacji, a po wprowadzeniu stanu wojennego „wspólnota losów" 4 listopada i 13 grudnia stała się podstawą współpracy polskich i węgierskich opozycji. W języku polskim wydano m.in Dziennik Węgierski Wiktora Woroszylskiego oraz antologię wierszy węgierskich i polskich poetów. 23 X 1986 r., w 30. rocznicę rewolucji, na wprost ambasady Węgierskiej Republiki Ludowej w Warszawie umieszczono transparent z napisem: „1956 – Węgry – Pamiętamy – Solidarność Walcząca", a na witrynie Węgierskiego Instytutu Kultury przy ul. Marszałkowskiej pamiątkowy plakat.

A Szolidaritás szakszervezetnek köszönhetően az 1980-as években számos könyv és publikáció jelent meg szamizdatban, a lengyelországi hadiállapot bevezetése után pedig 1956. november 4-e és 1981. december 13-a „sorsközössége" az ellenzéki mozgalmak együttműködésének alapjává lett. Illegálisan, de hozzáférhetővé vált – egyebek mellett – Wiktor Woroszylski 1956-os Magyarországi naplója, illetve egy magyar és lengyel költők műveit tartalmazó antológia. A forradalom 30. évfordulóján, 1986. október 23-án a Magyar Népköztársaság varsói nagykövetségével szemben „1956 – Magyarország – Emlékezünk – Harcoló Szolidaritás" szövegű feliratot helyeztek el, a Marszałkowska utcában lévő Magyar Kulturális Intézet kirakati üvegére pedig emlékeztető plakátot ragasztottak.

Due to the Solidarity trade union a number of books and other publications were published in the underground, and after the imposition of the martial law the shared fate of the two nations on 4 November and 13 December became a basis for cooperation between their underground organisations. Wiktor Woroszylski's Dziennik Węgierski and an anthology of Hungarian and Polish poets were among the underground publications in Polish. On 23 October 1986, the 30th anniversary of the Hungarian Revolution, the following banner was placed opposite the Warsaw embassy of the Hungarian People's Republic: '1956 – Hungary – We remember – Fighting Solidarity.' Similarly, a commemorative poster was put up on the window of the Hungarian Cultural Institute on Marszałkowska Street. ze zbiorów Ákosa Engelmayera | Engelmayer Ákos gyűjteménye | Ákos Engelmayer's collection

---

Pierwszym ambasadorem demokratycznych Węgier w Polsce został Ákos Engelmayer – uczestnik rewolucji węgierskiej, mieszkający od 1961 r. w Polsce, działacz opozycyjny i członek „Solidarności".

A demokratikus Magyarország első lengyelországi nagykövete az 1961-től Lengyelországban élő Engelmayer Ákos lett, aki részt vett a magyar forradalomban, szerepet vállalt a magyar és a lengyel ellenzéki mozgalmakban, s tagja volt a Szolidaritás szakszervezetnek.

The first ambassador of democratic Hungary to Poland was Ákos Engelmayer, a participant of the Hungarian Revolution, activist of the opposition and Solidarity member; he has lived in Poland since 1961. ze zbiorów Ákosa Engelmayera | Engelmayer Ákos gyűjteménye | Ákos Engelmayer's collection

Na Węgrzech historię obu narodów splecioną w 1956 r. upamiętniają tablice m.in. w Budapeszcie i Miszkolcu. W Polsce pamięć o rewolucji węgierskiej i solidarności Polaków wobec Węgrów wciąż jest żywa – powstają filmy dokumentalne, słuchowiska radiowe, książki, wystawy, wreszcie tablice pamiątkowe i pomniki (na zdjęciach) m.in. w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu, Szczecinie, Łodzi, Olsztynie, Toruniu, Gliwicach, Podkowie Leśnej, Marcinkowicach.

A két nemzet 1956-ban összefonódott történetére Magyarország több városában, így Budapesten és Miskolcon is táblák emlékeztetnek. Lengyelországban a magyar forradalom és a lengyelek magyarok iránti szolidaritásának emléke a mai napig él. Dokumentumfilmek, rádióműsorok, könyvek, kiállítások készülnek, emellett emléktáblákat és emlékműveket állítanak többek között Varsóban, Krakkóban, Wrocławban, Poznańban, Szczecinben, Łódźban, Olsztynban, Toruńban, Gliwicében, Podkowa Leśnában, Marcinkowicében.

In Hungary the two nations' history so tightly interwoven in 1956 is commemorated by plaques in Budapest and Miskolc, among others. In Poland the memory of the Hungarian Revolution and the Poles' solidarity with the Hungarians is kept alive through evermore new documentaries, radio programmes, books, exhibitions, and also commemorative plaques and monuments such as those pictured, which can be found, for instance, in Warsaw, Cracow, Wrocław, Poznań, Szczecin, Łódź, Olsztyn, Toruń, Gliwice, Podkowa Leśna, Marcinkowice. IPN

W Podkowie Leśnej pod Warszawą w kościele pod wezwaniem św. Krzysztofa w 1986 r. umieszczono pierwszą tablicę pamiątkową z dwujęzycznym napisem: „Poległym i zamordowanym w 30. rocznicę powstania węgierskiego". Towarzyszyła jej nielegalna wystawa zdjęć.

A Varsó melletti Podkowa Leśnában, az ottani Szent Kristóf-templomban helyezték el 1986-ban a szovjet blokk első 1956-os emlékművét, egy grátnittáblát kétnyelvű felirattal: „Az elesettek és meggyilkoltak emlékére a magyar forradalom 30. évfordulóján." Az avatás alkalmából illegális fotókiállítás is nyílt.

The first commemorative plaque was put up in 1986 in St Christopher Church in Podkowa Leśna near Warsaw. Its bilingual inscription read, 'On the 30th anniversary of the Hungarian uprising in memory of those who perished or were murdered.' The event was accompanied with an illegal photo exhibition. IPN